דאס אידישע וואָרט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910. Published DAILY

וועטער: קלאר און וואַרים

די אַלטסטע אידישע צייטונג אין מערב קאַנאַדע עטאַבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאָג

זון אויפגאַנג 4.12
זון אונטערגאַנג 8.34

מאָנטאָג יג׳ סיון, תר״ע. — דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאָג — Published daily except Saturday and Sunday. — Vol. 20, No. 114. Winnipeg, Monday June 9, 1930.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
JUN 12 1930
ASTOR, LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

קאַראָל פּראָקלאַמירט קעניג פון רומעניע

מאניו רעזיגנירט, צייטווייליקע רעגירונג איז פאַרמירט געוואָרן

קאַראָל קומט צו פליען פון פראַנקרייך אויף אַן עראָפּלאַן און ווערט אויפגענומען ווי אַ קינג. — בראַטיאַנו איז געווען דער איינציקער אין פאַרלאַמענט צו שטימען קעגן קאַראָלן.

רעזיגנירט

פּרעמיער מאניו פון רומעניע

די אָפּשטימונג אין פאַרלאַמענט אין בוקאַרעסט, יוני 9.— עקס־קרוין פּרינץ קאַראָל, וועלכער איז פריִיטאָג אומדערוואַרטעט פאַר׳ן ברייטן עולם געקומען צו פליען אהער אויף אַן עראָפּלאַן פון פאַריז, איז נעכטן אויף אַ ספּעציעלער זיצונג פון פאַרלאַמענט פּראָקלאַמירט געוואָרן קעניג פון רומעניע, אַנטעראָ׳ן נאָמען קאַראָל דער צווייטער. זיין זון מיכאַיל, וואָס איז געווען קעניג פון רומעניע זינט דעם טויט פון קעניג פערדינאַנד׳ס, איז פּראָקלאַמירט געוואָרן קרוין פּרינץ.

בודאַפּעסטער געריכט פאַרורטיילט אַנטיסעמיטישן רעדאַקטאָר צו טורמע

בודאַפּעסט, יוני 8 (איטאַ). — יאָהאַן רעפּאַסי, דער רעדאַקטאָר פון אַן אַנטיסעמיטישן וואָכנבלאַט, איז נעכטן באַשטראָפט געוואָרן אין הינגעריכט צו צוויי וואָכן טורמע פאַר אַן אַנטיסעמיטישן קעגן דער אידישער רעליגיע.

אין אַן אַרטיקל אין זיין בלעטל האָט דער רעדאַקטאָר באַשולדיקט אַז די אונגאַרישע אידן הערשן איבער די קריסטן, כאָטש עס איז אין אונגאַרן פאַראַן אַ קריסטלאַכע רעגירונג, און אַז די הייזער און פעלדער גייען ביסלאַכווייז איבער אין אידישע הענט.

אַרויסגעבנייק דעם אורטייל האָט דער ריכטער דערקלערט, אַז די שטראָף איז פאַרגלייכלאַך קליין, ווייל ער נעמט אין באַטראַכט, אַז דער רעדאַקטאָר איז נעבאַך אַן עם־הארץ, ווייל ער האָט בלויז אַן עלעמענטאַרע שול־בילדונג.

——(::)——

3 אַראַבער וועלן הינגעריכטעט ווערן באַלד

קאַיראָ, יוני 9 (איטאַ). — דריי פון די פאַראורטיילטע צום טויט אַראַבער, וועלכע זיינען נים באַגנאַדיקט געוואָרן, וועלן הינגעריכטעט ווערן יוני 17טן, לויט אַ באַריכט פון׳ם חיפה׳ער קאָרעספּאָנדענט צו דער הינער אַראַבישער צייטונג ״מאַקאַמאַס״.

ענגלאַנד זוכט זיי צופרידן שטעלן אַראַבישע פאָדערונגען פאַרהיטנדיק אידישע רעכט

שילם גיט צו, אַז בריטישע רעגירונג באַטראַכט פראַגע פון פאַרלאַמענט פאַר ארץ ישראל

זשענעוואַ, יוני 9 (איטאַ).— דראַמאַנד שילם, אונטער־סעקרעטאַר פאַר די קאָלאָניעס, האָט פאַר פאַרשטייער פון דער פּרעסע דערקלערט, אַז ער ווייס נאָרנישט וועגן אַ באַריכט אין ״ניו־יאָרק וואָרלד״, אַז די אַראַבער האָבן געוואונען פון ענגלאַנד זייער פאָדערונג פאַר אַ פאַרלאַמענט אין ארץ־ישראל.

מר. שילם האָט אָבער צוגעגעבן, אַז די בריטישע רעגירונג שטודירט פאַרזיכטיק די מעגלאַכקייט צו בריינגען אין אָנקלאַנג די וואונשן פון די אַראַבער אין דער דאָזיקער פראַגע אין דער דאָזיקער פּאַרלאַמענטאַרישער מאַנירע, מיט די בריטישע פּאַרטייען טונגען צו די אידן וואָס קומען אַרויס פון דעם מאַנדאַט.

מר. שילם האָט אויף דערקלערט, אַז ענגלאַנד האָט נאָך ניט דערגרייכט קיין שום באַשלוס וועגן דעם ענין.

עס ווערט אָבער דאָ פאַרשטאַנען, אַז ענגלאַנד וועט אין דער נאָענטער צוקונפט מאַכן אַן אָנבאָט צו די אַראַבער וועגן אַ נייער אַפּעלירונג פון דער פאַלעסטינער אַראַבישער פאָלקס־פאַרטיי צו דער בריטישער רעגירונג.

650 בריטישע פּאָליציסטן איצט אין ארץ־ישראל

זשענעוואַ, יוני 9 (איטאַ). — נאָכדעם ווי די מאַנדאַטן קאָמיסיע האָט אונטערזוכט די לעצטע אומרוען אין ארץ־ישראל און זייערע נעענטערע און ווייטערע אורזאַכן, האָט זי אויף איר שבת׳דיקער זיצונג באַטראַכט די מיטלען וואָס זיינען אָנגענומען געוואָרן ניט צו דערלאָזן צו ווייטערדיקע אויסברוכן.

דראַמאַנד שילם, בריטישע קאָלאָניאַל־סעקרעטאַר, האָט אויפגעזאָגט אַז אין דער לעצטער צייט האָט אַן אַנטיסעמיטישע בעוועגונג אָנגעהויבן אָנהייבן אַרויסגיין אין אַ גרויסן מאַס אין פּאָלען, אין אונגאַרן, אין רומעניע, אין בעלגיע, אין פראַנקרייך, אין ליטע, אין לאַטוויע, אין אַלגעריע, אין מאָראָקאָ, אין אַלבאַניע, אין בולגאַריע, אין יוגאָסלאַוויע, אין אונגאַרן, אין אַלבאַניע, אין בולגאַריע, אין יוגאָסלאַוויע, אין אַלגעריע, אין מאָראָקאָ, אין לאַטוויע, אין ליטע, אין פּאָלען, אין בעלגיע, אין פראַנקרייך, אין רומעניע, אין אונגאַרן.

בולוט בלבול אַגיטאַציע אָנגעפירט אין לאַטווישן אונווילן־סיטעט

ריגע, יוני 8 (איטאַ). — אין לאַטווישן אונווערסיטעט ווערט אַן אָנגעפירט אַן אַנטי־אידישע בלוט־בלבול אַגיטאַציע, לויט ווי עס מעלדעט די אידישע צייטונג ״פרימאָרנאָ״.

די מעלדונג גיט איבער אַז די באַדיינער פון אונווערסיטעט פאַרקויפן צו די סטודענטן כלומר׳שטע פּאַטאַגראַפיעס וואָס שטעלן פאַר ווי אַזוי אידן־קוילן קריסטלאַכע קינדער און צאַפּן אויס זייער בלוט.

די אידישע דעפּוטאַטן האָבן זיך געוענדעט צו יוסטיץ מיניסטער און צום רעקטאָר פון אונווערסיטעט, אַז זיי זאָלן אָפּשטעלן די דאָזיקע אַנטיסעמיטישע העכצעס. די ענטפערס וואָס די דעפּוטאַטן האָבן געקראָגן זיינען אָבער געווען ניט צופרידנשטעלנדיק, און די אידישע דעפּוטאַטן גרייטן זיך אויפצוהויבן די דאָזיקע פראַגע אין לאַטווישן סיים.

ווירקונג פון קאַראַלס צוריקער אויף אידישער לאַנג אומבאַשטימט

(ספּעציעל פאַר ״דאָס אידישע וואָרט״)

ווין, יוני 9 (איטאַ). — צי וועט די אידישע לאַנג אין רומעניע פאַרבעסערט ווערן מיט דער קרוינונג פון קינג קאַראַל און מיראַנעסקוס צייטווייליקער פּרעמיערשאַפט, איז שווער פאַראויסצוזאָגן. — ווי די ווינער פרעסע באַהויפּטעט, פון איין זייט ווערט באַהויפּטעט, אַז קאַראַל איז אַנטיסעמיטיש געשטימט, אָבער פון דער אַנדער זייט וועט די רעגירונג ווערן איצט אַ פעסטערע, מיט מער אַוטאָריטעט, און זי וועט ניט דערלאָזן צו קיין אומרוען, איינשלאָגנדיק די וואָס זיינען געריכטעט קעגן אידן.

דערווייל אָבער ווערט די אַנטי־אידישע אַגיטאַציע אין רומעניע ניט פאַרקלענערט. אַלאַרמירנדיקע באַריכטן קומען אָן פון דרום בוקאָווינע און אַנדערע דיסטריקטן, אַז די אידן לויפן פון די דערפער אין אַ פאַנישן צושטאַנד. אין באַלצי זעצן די קוויזסן פאַר זייערע אַטאַקעס, איינבראָכנדיק זיך אין אידישע הייזער און שלאָגנדיק אידן אין די נאַסן.

עס פאַרבלייבט איצט צו זעען, אויב קאַראַלס קרוינונג וועט פאַרלייכטערן די אידישע לאַגע, אָדער די נייע רעגירונג קאָנפליקטן צווישן די פאַרטייען וואָס די פאַסיסטישע און אַרויסרופן, און וועלכע האָט שוין געפירט צו אַ שפּאַלטונג אין דער ליבעראַלער פּאַרטיי, וועלן פאַראויסזאָגן אַזאַ אַטאַקעס קעגן די אידן.

——(::)——

אַרבעטס לאַגע אין קאַנאַדע פאַרבעסערט געוואָרן אין אַפּריל

וואַשינגטאָן, יוני 9. — קאַנאַדע איז געווען דאָס איינציקע לאַנד, וואו די אַרבעטס לאַגע האָט זיך פאַרבעסערט אין אַפּריל, לויט באַריכטן דערהאַלטן פון׳ם קאָמערציעלן דעפּאַרטמענט.

די ווייץ לאַגע אין קאַנאַדע, לויטעט דער באַריכט, האָט זיך פאַרבעסערט, מיט אַ גרעסערער אָנפראַגע און בעסערע פּריזן. דער אַלגעמיינער האַנדל איז ערגער ווי לעצטן יאָר, אָבער בעסער ווי אין דער זעלבער צייט אין 1928. באַדייטנדיקע פאַרבעסערונגען קאָן מען ניט דערוואַרטן, לויט׳ן באַריכט, ביז׳ן האַרבסט.

——(::)——

רעקטאָר פון ווילנער אוניווערסיטעט שטעלט אָפּ טעטיקייט פון איד. סטודענטן פאַרבאָנד

ווילנע, יוני 8 (איטאַ). — דער רעקטאָר פון ווילנער אוניווערסיטעט האָט אָפּגעשטעלט די טעטיקייט פון פאַרבאָנד פון אידישע סטודענטן, אָנגעבנדיק אַלס אורזאַך, אַז זיי האָבן כסדר געפאָרערט אַ הערגונג פון געלט שטיצע פאַר׳ן פאַרבאָנד.

——(::)——

ס׳איז דאָ היינט כשר׳ע פלייש, אָבער קיינער ווייסט ניט וועגן מאָרגן

״מיר שניידן היינט פלייש, געשאָכטן פון די שוחטים אונטער אויפזיכט פון רבי כהנאַוויטש״. — האָט אויף אונזער אַנפראַגע געענטפערט אַ פאַרשטייער פון די היגע קצבים, ביי וועלכן מיר האָבן געפּרוּווט אויסגעפינען וועגן דעם צושטאַנד פון׳ם ״בשר־כשר סטרייק״. קיין סך האָט ער ניט געוואָלט ריידן. ער האָט בלויז צוגעגעבן, אַז דאָס פלייש וועט פאַרקויפט ווערן אויף די אַלטע תנאים, אָן דעם כעניטיקן שטייער.

ווי רבי כהנאַוויטש האָט אָבער דערקלערט, איז דער ענין נאָך ווייט ניט געלייזט. לעצטן פרייטאָג האָט ער דערלויבט די שוחטים אונטער זיין אויפזיכט צו קויל, בתנאי אַז די ״האַלסיילערס״ זאָלן צורעכענען און זאַמלען דעם 1־סענטיקן שטייער. ווי עס ווייזט זיך אָבער אפילו אַרויס, האָבן די ״האַלסיילערס״ דעם סענט ניט צוגערעכנט, און רבי כהנאַוויטש האָט דאָן די שוחטים באַאויפטראָגט מער ניט צו קויל. די קצבים וועלן אַזוי ווייטער נים קיין כשר׳ע פלייש.

דער איינציקער אויסנאַם וועט זיין, ווי רבי כהנאַוויטש מעלדעט, דער בוטשער מר. פישמאַן, פון סעלקירק עווע. וועלכער האָט אַ גרויסן מאַס פון לאַנד, און זאָגט צו צו אַנטוויקלונג אַ שטאַרקע אַרמיי צו פאַרטיידיקן די רומעניש גרענעצן.

לאָנדאָן, יוני 9. — באַרבאַ יאַנעסקו, קעניג קאַראָל אַ נאָענטער פריינט, זאָגט פאַראויס, אַז נאָר אינגיכן וועט אונגאַרן פאַראייניקן זיך מיט רומעניע אונטער קאַראָלס קרון. ער גלויבט, אַז אין עטלאַכע חדשים אַרום וועט שוין די פראַגע עפנטלאַך פאַרהאַנדלט ווערן.

בריוו־קאַסטן

דזש. גלויבערמאַן, אונגער, סאַסק. — מיר האָבן ניט אַזאַ בוך און מיר האָבן פון אַזאַ קיינמאָל ניט געהערט.

אַלבערטאַ נאָמינירט היינט קאַנדידאַטן פאַר פּראָווינציעלע וואַלן

עדמאָנטאָן, אַלטאַ., יוני 9. — היינט ווערן אין אַלבערטאַ דורכגעפירט די אַפיציעלע נאָמינאַציעס פאַר די פּראָווינציעלע וואַלן וואָס ווערן פאָרגענומען אין פאָנאַקאַ, אייער פון זיינע מיניסטאָרן, א. ל. מעקפערסאָן, איז קאַנדידאַט אין ליטל־קאַו.

די פאַרמערס פאַרטיי וועט נאָמינירן, ווערט דערוואַרטעט, 47 קאַנדידאַטן; די קאָנסערוואַטיוון, 22; די ליבעראַלן, 35; די אַרבעטער, 11, און די אומאָפּהייניקע קאַנדידאַטן וועלן צייכן 26. די אַרבעטער פּאַרטיי וועט האָבן 4 קאַנדידאַטן אין עדמאָנטאָן און 3 אין קאַלגאַרי.

פאַרמער רעגירונג וואָס איז שוין באַלצען יאָר אין מאַכט אין דער פּראָווינץ, איז נאָמינירט געוואָרן אין פאָנאַקאַ, אייער פון זיינע מיניסטאָרן, א. ל. מעקפערסאָן, איז קאַנדידאַט אין ליטל־קאַו.

די פאַרמערס פאַרטיי וועט נאָמינירן, ווערט דערוואַרטעט, 47 קאַנדידאַטן; די קאָנסערוואַטיוון, 22; די ליבעראַלן, 35; די אַרבעטער, 11, און די אומאָפּהייניקע קאַנדידאַטן וועלן צייכן 26. די אַרבעטער פּאַרטיי וועט האָבן 4 קאַנדידאַטן אין עדמאָנטאָן און 3 אין קאַלגאַרי.

קו קלוקס קלען בריוו סטראַשעט מיט נקמה אַרויסגעבער פון צייטונג אין לאַקאַמב, אַלבערטאַ

ווי דער ״קאַלגאַרי העראַלד״ מעלדעט, האָבן די אַרויסגעבער פון ״וועסטערן גלאָוב״, אין לאַקאַמב, אַלבערטאַ, געקראָגן אַ שטרייענדן דראָהונגס בריוו, די צייטונג זאָל אָפּשטעלן די אַטאַקעס וואָס זי האָט לעצטנס געמאַכט אויפ׳ן קו־קלוקס קלען. לאַקאַמב איז ניט לאַנג צוריק געווען די סצענע פון אַ סמאָלע און פעדערן אָפּערע, פאַר וועלכער אַ צאָל אַנגעזעענע בירגער פון לאַקאַמב און פון רעדדייר זיינען דערנאָך אַרעסטירט געוואָרן.

דער בריוו לויטעט צווישן אַנדערש:

״איינערע באַמערקונגען אינ׳ם עדיטאָריעל אין דער לעצטער אויסגאַבע זיינען שטאַרק דערווידער פאַר די קו קלוקס קלען מיטגלידער. דער ק. ק. איז דאָ צו פאַרבלייבן. מיר האָבן אַ מיסיע צו דערפילן און אַ ציל צו דערגרייכן . . . דער ק. ק. ק. באַשטייט אויף אַ הויכן מאָראַלישן שטיינער . . . מיר האָבן אַן אומזעאַבראַ אימפּעריע, אונזערע געזעצן זייענען ניט געשריבענע, אָבער אונזער געטיקייט ווערט אויסגעטיילט שנעל און זיכער, אָן מורא און אָן נשיאת־פּנים.... דורך אייער אַריינמישן זיך וואַרפט איר אַ חשד אויף אומשולדיקע מענשן, — אַ גרויסע זינד אין אונזערע אויגן.

״די קומענדיקע אויסגאַבע פון אייער צייטונג וועט באַוואַכט ווערן מיט גרויס אינטערעס, און אייערע באַמערקונגען אין נאַם וועלן פאַרצייכנט ווערן פון אַ שליח פון ק. ק. ק. וואָס אין איצט פאַר דעם צוועק אין לאַקאַמב. מיר וועלן מער ניט דולדן קיין פאַרלומדונגען פון אייך. אויב איר פירט זיך אויטער אַזוי אויף, וועט איר שווער באַשטראָפט ווערן. אייער געשעפטס פּלאַץ און אייער היים וועלן פאַרברענט ווערן בין צום גרונט. איר וועט זיין צופרידן צו פאַרלאָזן לאַקאַמב״ . . .

דער בריוו איז אונטערגעשריבן: דער סעקרעטאַר, לאַקאַל קו־קלוקס קלען.

מר. האַלפּין, דער הויפּט פון דער צייטונג האָט אין אַ אינטערוויו דערקלערט, אַז ער וועט ווייטער באַקעמפן דעם קלען. דאָך נעמט ער דעם בריוו ערנסט,— ״די חברה לייט זיינען אויף אַלץ פייאיק״,— האָט ער באַמערקט, — און ער האָט זיך דערפאַר געווענדעט צו דער פּראָווינציאַלער פּאָליציי, אַבערגעבנדיק דערביי איר אַ ליסט פון די נעמען פון די קלען מיטגלידער אין לאַקאַמב. אין דער־דיר, וועלכע דער צייטונג האָט זיך באַמיט אויסצוגעפינען. אין אַרעסט אין פאַרבינדונג מיט דעם בריוו איז דערוואַרטעט.

9 פאַרוואונדעט אין פאַרקער עקסידענטן אויפן ביטש וועג און אין שטאָט

נייַן פּערזאָן זיינען פאַרוואונדעט געוואָרן נעכטן אין פאַרקער׳ עקסידענטן אויפ׳ן ווינניפּעג־ביטש וועג און אויף די נאַסן פון שטאָט, און צוויי פון זיי זיינען אין אַן ערנסטן צושטאַנד.

די ערנסט פאַרוואונדעטע זיינען מיס קערי וואַסני, 161 דזשיימס סטרים, און קענעט מעקאַרמיק, 7 יאָר, פון 323 וויק־טאָר סטרים.

זעקס פון די זיינען פאַרוואונדעט געוואָרן אויפ׳ן ווינניפּעג ביטש וועג, אַרום מידלטשווירטש, וועגן אַן אָוטאָמאָביל אין וועלכן מיס וואַסני איז געפאָרן, האָט זיך צוזאַמענגעשטויסן מיט׳ן טראַק פון מר. אברהם גרינבערג, 742 פּלאָרא עווע., אַרום 10,30 לעצטן אונט. צוזאַמען מיט מיס. וואַסני זיינען געפאָרן מיס קעי שאַנדר, מרס. אַנא מאַנסאָוני און מיס ראָזא מאַנסאָוני, און מיט מר. א. גרינבערג איז געפאָרן באַד טשיימבערס. אויסער מיס וואַסני זיינען אַלע אויסגערעכנט לילט פאַרוואונדעט געוואָרן. מר. גרינבערג איז אָפּגעפירט געוואָרן אין סט. דזשאָזעפס האָספּיטאַל, אָבער ער איז באַלד אַרויסגעלאָזן געוואָרן.

קענעט מעקאַרמיק איז אומגעוואָרפן געוואָרן פון אַן אָוטאָמאָביל, ווען ער האָט זיך געשפּילט אין נאַס. זיין לאַנג איז אַ גאַנץ ערנסט.

צוויי זיינען אומגעוואָרפן געוואָרן פון זייערע וועלאָסיפּעדן אין נאַס, — לי וואַהייס, א. כינגעזער און ערנעסט פּיערפאַנטס. ביידנס לאַנג איז ניט ערנסט.

״דאַר היום״ און ״פאַלאַשטין״ אָפּגעשטעלט פון א״י רעגירונג

(ספּעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך ״איטאַ״)

ירושלים, יוני 9 (איטאַ). — די העברייאישע צייטונגען ״דאַר היום״ און די אַראַבישע צייטונגען ״עלדזשאַמיאַ״ און ״פאַלאַשטין״, זיינען אָפּגעשטעלט געוואָרן ביז אַ ווייטערדיקער פאַרדענונג.

דער באַפעל וואָס דער ״דאַר היום״ האָט באַקומען גיט ניט אָן די אורזאַך פאַר׳ן אָפּשטעל פון דער צייטונג. אויף וויפל ס׳איז אָבער שייך די אַראַבישע צייטונגען, געפינט די ״אַיטאַ״ אויס, אַז זיי זיינען אָפּגעשטעלט געוואָרן פאַר ״דרוקן אויפרייצדיקע אַרטיקלען. אויסגערעכנט אויף אַרויסרופן אַ אָבע געפילן״.

——(:״:)——

אַנב - אורחא

פון מאַרק

דער שלום־עליכם אָוונט

די פאָלקס־ביבליאָטעק האָט געהאַט דאָס מזל צו פאַרבאַפן די חזקה פון דיי שלום־עליכם יאָרצייט פייערונגען ביי אונז אין שטאָט. דאָס איז אַ מזל, ווייל דורכפירן אַ שלום־עליכם אָוונט איז אַן אַנגענעמע זאַך.

און מען איז טאַקע זיכער מיט אַ דער־פאָלג. מען דאַרף אפילו דערצו ניט האָבן קיין ״פּראָמינענטע רעדנער״ : שלום־עליכם אַליין איז געווען אָנצופילן פּראָגראַמען פאַר צענדליקער אָוונטן.

און שלום־עליכם׳ען קאָנט איר פאַרלייענען וויפל איר ווילט, — אפילו ווען איר זייט ניט פון די בעסטע לייענער, דער עולם וועט זיך ניט נודיען.

איר קאָנט אפילו פאָרלייענען די זעלבע זאַך עטלאַכע מאָל נאָכאַנד : אַזאַ צווייבער האָט ער׳ דער דאָזיקער שלום־עליכם, — מען זעטיקט זיך מיט אים קיינמאָל ניט אָן. איר מאָגט זיך וויסן זיינע אַ זאַך אויף אויסווייניק, אָבער יעדן מאָל וואָס איר לייענט אים אַרעך הערט אים ווידער, פאַרשאַפט ער אייך ווידער פאַרגענינן.

אַזאַ מזל ביי אידן האָט אפשר נאָר ״דאָס בוך פון אַלע ביכער״, די ביבל.

נישקשה, שלום־עליכם קאָן אַלעמאָל און אומעטום זיין שטעטל אַליין באַשטיין. צווישן אידן וועט ער קיינמאָל ניט פאַרפאַלן ווערן.

**

דאָס מאָל (לעצטן דאָנערשטאָג אָוונט) איז דער יאָרצייט אָוונט געפייערט געוואָרן מיט שלום־עליכם׳ען אַליין כמעט, מיט דער אויספירונג פון זיין ״גרויסן געוויסן״.

די זאַך אַליין איז ווייט ניט פון שלום־עליכם׳ס בעסטע. דערצו באַשטייט זי נאָך פון פינף אַקטן, און וואָס איז נאָך ערגער, פון פיר אַנטראַקטן, — און אַז אַנטראַקטן עסן אויף די אַקטן ביי אַ אידישער פאַרשטעלונג, דאַרף מען דאָך אייך ניט דערציילן . . .

און דאָך איז ניט נויטיק צו ריידן פיל וועגן דעם, צי די זאַך איז גוט אויפגעפירט געוואָרן, צי ניט.

איר קאָנט זיין זיכער, אַז דער עולם האָט הנאה געהאַט. ער האָט אפילו געדולדיק אַריבערגעטראָגן די לאַנגע אַנטראַקטן.

עס האָט נערדעט, פאַרשטייט איר מיך, שלום־עליכם. און אַז שלום אַליכם זאָגט עפּעס, וועט דער עולם עס מיט פאַרגעניגן אויסהערן, ווי דאָס זאָל ניט געזאָגט ווערן.

דער עולם איז געווען אין אַ געהויבענער שטימונג, כאָטש אַ סך ווייסן די זאַך כמעט אויף אויסווייניק.

עס האָט געהערשט אַ יום־טוב׳דיקע שטימונג : ״עמך״ האָט זיך באַגעגנט מיט זיין באַליבטן קינסטלער און קיינעם איז אפילו ניט געלעגן אין זינען צו צוקוקן זיך שטאַרק צו די מעלות אָדער די פעלערן פון די שפּילער אויף דער בינע.

**

איך האָב אַמאָל געזען ״דאָס גרויסע געוויסן״ אין מאַרעס שוואַרצעס קונסט טעאַטער.

די זאַך איז דאָרט, נאַטירלאַך, אויסגעפירט געוואָרן אויף אַ קינסטלערישן שטייגער. דאָן האָט אין דער אויספירונג אויך אַרויסגעשיינט, כאָטש אין אַ קליינער ראָל, דער גרויסער אידישער קינסטלער׳ דער (וועלכער איז איצט אוועק צו דער רייבערער גויאישער וועלט), מוני ווייזנ׳ס פרייזנ.

דאָך האָב איך ניט געטראַכט וועגן פירן פאַראַלעלן און פאַרגלייכן. איך בין ניט געווען אַנטוויט פון די פעלערן, וואָס אונזערע יונגע, אומערפאַרענע אַמאַטאָרן האָבן אָפט געמאַכט, ניט געקוקט אויף זייער ערנסטער באַציאונג צו דער זאַך : איך האָב פּשוט הנאה געהאַט, און עס האָט זיך מיר ניט געגלוסט צו גריבלען זיך.

איך מוז אָבער מאַכן אַמוויניקסטנס אין אַנטשולדיגונג: י. פרידענס פּעראַנטיקאַציע פון׳ם הויפּטעלד פון דער קאָמעדיע שימעלע סאַראָקער, איז געווען מער ווי געלונגען. ער איז אין דער ראָל אָפט געווען פיל מער ווי אַן אַמאַטאָר, — און דאָס איז געווען זיין פערזענלאַכער בייטראַג צום דערפאָלג פון׳ם שלום־עליכם אָוונט.

אָבער אַ גוט ווערט מוז אויך געזאָגט ווערן פאַר די איבעריקע אַנטיילנעמער, וואָס האָבן מער אָדער ווייניקער דערפאָלגרייך געשפּילט זייערע ראָלן, און וועלכע האָבן אין אַלע פאַלן אַרויסגעצייגט אַן ערלאַכע אַנשטריינגונג בייצוטראָגן זייער חלק, אויף וויפל זייערע נאָך יונגע כחות האָבן זיי דאָס דערלויבט.

**

צום דערפאָלג פון׳ם אָוונט האָבן נאָך אויך פיל בייגעטראָגן די עטלאַכע וואָרי־מע, האַרציקע ווערטער פון׳ם ערן־גאַסט, זלמן ריזין.

פאַר אַזאַ מענשן ווי זלמן ריזין, פאַר וועמען אידישע שפּראַך און אידישע ליטעראַטור זיינען די קווינט־עסענץ פון זיין לעבן, איז ניט שווער צו זאָגן אַ פּאָר וואָרטן ריכטיק ווערטער וועגן שלום־עליכם׳ען, וועלכער האָט אויפגעטאָן פאַר דעם קיום פון דער אידישער שפּראַך און פאַר׳ן וואוקס פון דער אידישער ליטעראַטור, מער ווי ווער ס׳איז אַנדערש.

אָבער זלמן ריזין איז דאָ באַוואוינן אויך אויף פון אַן אַנדער געביט : דאָ, אין אַ ווייטן לאַנד און אַ פרעמדן לעבן, האָט ער זיך באַגעגנט מיט דעם זעלבן כח פון שלום־עליכם צו באַווירקן מיט לי־בע צו דער אידישער שפּראַך און צו דעם אידישן פאָלקס לעבן, — און ער האָט הערפילט אין אים די בריק צווישן ווילנע און ווינניפּעג.

אַראַבער וועלן הינגעריכטעט ווערן באַלד

קאַראָנערס דזשורי געפינט גאָרנישט ניט אויס וועגן באַראַן מאָרד

די קאָראָנערס דזשורי, וואָס האָט פרייטאָג אויסגעפאָרשט דעם מאָרד פון וואַסיל באַראַן, וועלכער איז געפונען געוואָרן אַ דערשאָסענער זיין היים מיטוואָך ביינאַכט, מאַי 28טן, — האָט אַן אויסגעטראָגן ״אַן אָפּענעס אורטייל״, ניט געפינענדיק קיין לייזונג פון דער מאָרד געהיימניש.

דער הויפּט ערות איז געווען די פרוי פון דעם דערמאָרדעטן, וועלכע איז פאַרהאַלטן געוואָרן פון דער פּאָליציי גלייך נאָכ׳ן מאָרד און איז פון דאַן אָן ניט אויפגעקומען. אויסער צו דער לויה, אין אַ רואיקער שטימע האָט די 39־יאָריקע אַלמנה ווידער דערציילט די באַקאַנטע געשיכטע פון דעם, ווי זי האָט אַנטדעקט דעם מאָרד צוריקערנדיק זיך פון אַ קירך פאַראַמאָלונג שפּעט אין אָוונט. ווען זי איז אַוועק, האָט זי נאָר מאַן געלאָזן אין אַ גוטער שטימונג, לייענדיק אַ ציטונג אין קיך.

זי האָט נאָך אַמאָל באַשטעטיקט, אַז הונדערט דאָלאַר האָט געפעלט אין איר האַנט־טאַש וואָס איז געווען אין איר שלאָפצימער. אויף דעם קרייד־פאַרהער פון׳ם פּראָקוראָר, מר. מאַפּאַט, האָט זי צוגעגעבן, אַז זי און איר מאַן זיינען געשלאָפן אין באַזונדערע צימערן פון לעצטן זומער אָן.

ווען דעם פאַרשוואונדענעם רעוואָלווער וואָס זיי האָבן געהאַט אין הויז האָט זי דערציילט, אַז פאַר קריסמעס איז זי אַוועקגעפאָרן אויף אַ רייזע, און דער מאַן האָט אים דאַן ביי איר צוגענומען. ווען זי איז געקומען צוריק, האָט ער איר געזאָגט, אַז ער האָט דעם רעוואָלווער ביי זיך אין צימער. זי האָט אים מער ניט געזען ביז עטלאַכע וואָכן פאַר׳ן מאָרד.

נאָך אַ פאַרהער שבת אינערדפרי, איז מרס. באַראַן אויסגעלאָזן געוואָרן פריי, נאָכדעם ווי זי איז 10 טאָג געווען פאַרהאַלטן פון דער פּאָליציי.

בריוו־קאַסטן

אַלבערטאַ נאָמינירט היינט קאַנדידאַטן פאַר פּראָווינציעלע וואַלן

קו קלוקס קלען בריוו סטראַשעט מיט נקמה אַרויסגעבער פון צייטונג אין לאַקאַמב, אַלבערטאַ

9 פאַרוואונדעט אין פאַרקער עקסידענטן אויפן ביטש וועג און אין שטאָט

״דאַר היום״ און ״פאַלאַשטין״ אָפּגעשטעלט פון א״י רעגירונג

אַרבעטס לאַגע אין קאַנאַדע פאַרבעסערט געוואָרן אין אַפּריל

ווירקונג פון קאַראַלס צוריקער אויף אידישער לאַנג אומבאַשטימט

ס׳איז דאָ היינט כשר׳ע פלייש, אָבער קיינער ווייסט ניט וועגן מאָרגן

ענגלאַנד זוכט זיי צופרידן שטעלן אַראַבישע פאָדערונגען פאַרהיטנדיק אידישע רעכט

בודאַפּעסטער געריכט פאַרורטיילט אַנטיסעמיטישן רעדאַקטאָר צו טורמע

3 אַראַבער וועלן הינגעריכטעט ווערן באַלד

קאַראָנערס דזשורי געפינט גאָרנישט ניט אויס וועגן באַראַן מאָרד

דער הויפּט ערות אין דער מאָרד פון וואַסיל באַראַן

פּרעמיער מאניו פון רומעניע

דאָס אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער מחבר פון דער ארץ-ישראל"דיקער ענציקלאָפּעדיע

פון ש. ערנסט (תל־אָביב)

פון אונזער ארץ־ישראל'דיקן מיטארבעטער(צום צענטן יאָרצייט נאָך ישראל־זאב הורוויץ).

ער איז געווען איינער פון יענע ווינציקע פערזענלאכקייטן געבאָרן אין דעם ארץ־ישראל לאנד — דאָס לאנד, וואָס קאָסט אָפּ דעם אידישן פאָלק אזוי פיל געלדער און וואָס האָט ארויסגענעבן ווייניק פרוכט־בארע אינטעלעקטועלע קרעפטן — איינער פון די ווינציק אָריגינעלע און אינטערעסאנטע פערזענלאכקייטן, וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט דער פאָרשונג פון לאנד.

צווישן די פילע אידישע פאָרשער, וואָס געפינען זיך אין ארץ־ישראל, איז ער געווען דער אינטערעסאנטסטער מאַן. די איינוואוינער פון זיין געבורט־שטאָט, טב־ריה, ווייסן צו דערציילן אַ סך וועגן דעם דאָזיקן מענשן, וועגן זיין שטייגער לעבן, וועגן דעם מאָדערנעם פרומען יונגערמאַן, וואָס האָט זיך געגאָרט מיט די קלאָסן, וועלכע די רעוואָלוציע האָט זיך געשטעלט פאר איר אויפגאבע צו פארניכטן, און זיי האָבן ניט פארדינט די שווערע שטראָף וואָס די רעוואָלוציע האָט אויף זיי געלייגט פאר די אלטע זינד פון זייער קלאס.

די אידישע מאסן אין סאוועטן פארבאנד ווייל מיט'ן גאנצן הארצן פּראָדוקטיוויזירן זיך און ווערן אָנערקענטע גלייכבארעכטיקטע בירגער פון'ס לאנד, וואו פּראָדוקטיווע אַרבעט איז דער ערשטער גערשאפט רעכט אין די גרעניצן פון דער סאָוועטישער קאָנסטיטוציע, דער וועג איז אָבער פאר זיי געווען אָפּגעשניטן: זייערע אלטע באשעפטיקונגען, צו וועלכע זיי זיינען געטריבן געוואָרן פריער מיט גוואלד, זיינען געווען קעגן זיי.

אלע וועגן זיינען פאר זיי פאקטיש געווען אָפּגעשניטן. דער צאָרן פון דער רעוואָלוציע האָט זיך אויסגעגאָסן אפילו אויף די קעפּ פון זייערע קינדער: אויך פאר זיי זיינען געווען פארמאכט די סאָוועטישע שול, די סאָוועטישע אינדזוסטריעס, די ארבעטס בערזעס און א. וו. זיי זיינען געווען אזוי פאר'משפט און גרויזאמען אונטערגאנג.

דער נייער איבערברוך פון דער סאָוועטישער אינערלאכער פאָליטיק האָט איצט די לאגע אינגאנצן געענדערט די סאָוועט רעגירונג האָט דערזעען דעם גרויסן עלנד און פארצווייפלונג פון'ם אידישן שטעטל, און האָט צום סוף באשלאָסן צו געבן די אידישע מאסן א געלעגנהייט ארויסצורייסן זיך פון'ם קלעם, צו ראטעווען זיך פון'ם דראָענדיקן אונטערגאנג.

פון אלע אנדערע מיטלען וואָס די רעגירונג האָט באשלאָסן אָנצונעמען פאר דער רעטונג פון די אידישע מאסן פון'ם שטעטל פון אונטערגאנג, איז דער וויכטיקסטער, די אָפּשאפונג פון אלע דיסקרימינאציעס קעגן די "לישענצעס". עס זיינען פאר זיי געעפנט געוואָרן ברייט די סאָוועטישע אינדזוסטריעס (אויף וויפל ס'איז דאָ פּלאַץ אין זיי, נאטירלאך), און זייערע קינדער האָבן געקראָגן די זעלבע רעכט צו באזוכן שולן און מלאכה קורסן, ווי די קינדער פון עכטע פּראָלעטאריער. דאָס גיט זיי אמוויניקסטנס די געלעגנהייט און די האָפענונג ארויסצורייסן זיך פון זייער פארצווייפלטער לאגע און ווערן בירגער פון'ם לאנד.

דער מילדער קורס פון דער סאָוועטישער פּאָליטיק וועט אפשר לאנג ניט אָנהאלטן. די סאָוועטישע פּאָליטיק גייט כסדר אין זיג־זאגן, — "צוויי טריט פאראויס, און איין טראָט אויף צוריק", ווי די סאָוועטישע טוער אליין באצייכענען עס. עס וועט אפשר ניט נעמען לאנג, און די קאָמוניסטישע רעגירונג וועט ווידער אָנציען די לייצעס, אפשר נאָך שטארקער ווי פריער. דאָס וועט אומפארמיידלאך זיין פארבונדן מיט נייע, אויב מעגלאך נאָך גרעסערע רדיפות אויף די "געווענטערס".

אָבער די אידישע דעקלאסירטע און "לישענצעס", וואָס וועלן אויסנוצן די געלעגנהייט און וועלן זיך דורכשלאָגן אין די אינדזוסטריעס אָדער אנדערע ארבעטס געביטן וואָס עפענען זיך פאר זיי, וועלן באפרייט ווערן אויף שטענדיק פון זייער "געלער לאטע" און וועלן באקומען זייערע ארבעטס פאספּארטן, וואָס זיינען בירגערשאפט צייגנישן. ווי דער פּאָליטישער קורס און עקאָנאָמישע לאגע זאָל דערנאָך ניט זיין, וועלן זיי אָבער טיילן דעם גורל פון אלע אנדערע ארבעטער: זיי וועלן באקומען זייערע שפּייז־קארטלאך, זיי וועלן פארערגיסטרירט ווערן אויף די ארבעטס בערזעס און פאר זייערע קינדער וועלן זיין אָפּן די טירן פון די שולן. זיי וועלן, מיט איין וואָרט, מער ניט, זיין די פּאָריער פון דער סאָוועטישער געזעלשאפט, אויף וועמעס קעפּ דער גאנצער צאָרן פון דער רעוואָלוציע דאַרף אויסגעגאסן ווערן.

נאטירלאך, וועלן זיך געפינען אויך אידן, וואָס וועלן דעם מילדערן קורס וואָס עקזיסטירט איצט פּרובירן אויסנוצן צו כאַפּן זיך פאר זייערע אלטע באשעפטיקונגען. א סך וועלן עס אפשר טאָן דערפאר, ווייל די באַדינונגען אין לאנד זיינען נאָך ניט אזעלכע, אז אלע זאָלן האָבן די מעגלאכקייט צו נעמען זיך פאר פּראָדוקטיווער ארבעט, — און דערווייל זוכט מען דאָך א מעגלאכקייט צו לעבן.

מיר פארשטייען אָבער, אז די "דזשאָינט" וועט אויך מיטהעלפן דורך פּראָפּעסיאָנעלע שולן צו פּראָדוקטיוויזירן וואָס א גרעסערע צאָל פון אָט די רעכטלאזע אידן אין וואָס א קירצערער צייט. מיר האָפן דערפאר, אז די צאָל וואָס וועט זיך אויסנוצן מיט דער געלעגנהייט וועט זיין זייער גרויס, און אמוויניקסטנס דאָס פּראָבלעם פון רעכטלאָזיקייט פאר הונדערטער טויזנטער אידן אין סאָוועטן פארבאנד וועט אזוי געלייזט ווערן.

נייע אוצרות אין דער נאָרט?

קלאנגען האָבן זיך לעצטע וואָך צעטראָגן אין דהי פעס און אומגעגנטן, וועגן דער אנטדעקונג פון נאטירלאכער גאז ניט ווייט פון האדסאָן־ביי דזשאנקשאָן, וואו די האדסאָן ביי ליניע פארקירעוועט זיך אין דער ריכטונג פון'ם האדסאָן ים. ווי אין אלע פאלן פון אזעלכע קלאנגען אָדער באַריכטן, באשטעטיקט אָדער ניט באשטעטיקטע, אין די ישובים פון'ם ווייטן צפון, וואו מענשן זיינען געווייזט געוואָרן צו אלערליי ענלאכע איבערראַשונגען, האָט זיך באלד אנגעפאנגען דארטן א "געיעג", — מענשן האָבן זיך א לאָז געטאָן אהין פון פארערגיסטרירן "אויל קליימס", אָננעמענדיק, אז גאז איז אמסייסטן די אָנדייטונג אויף דער טייערער פליסיקייט אויף א גרעסערע טיפענעניש אין דער ערד.

ווי אין א סך פאלן, קאָן דער דאָזיקער "ראש" פארענדיקן זיך מיט בלויז אנטוישונגען. עס איז נאָך אפילו ניט איינגאנצן זיכער, אז דער באַריכט וועגן די אנטדעקטע גאז איז אן אמת'ער. אָבער ווען אפילו ער זאָל זיין אמת, מיינט עס נאָך ניט נויטיקערווייז, אז די גאז וועט פירן צו דער אנטדעקונג פון אויל: אין מעדיסין־העט. וואו ס'איז דאָ שיר ניט אן אומדערשעפּלאכער קוואל פון גאז, זוכט מען שוין יאָרן־לאנג אויל און מען קאָן ניט געפינען. און נאטירלאכע גאז אליין איז ניט פון גרויסער באדייטונג פאר א דיסטריקט אזוי שוואך באפעלקערט און ווייט פון גרויסע ישובים, — גאז מוז האָבן א לאָקאַלן מארק.

די וואָס האָבן אָבער געפאָרשט די ריזיקע שטחים פון'ם צפון, באַדינט איצט פון דער האדסאָן־ביי איזענבאָן, זיינען זיכער, אז עס זיינען דאָרטן דאָ גאז און אויל אוצרות אונטער דער ערד. די פיאָנערן פון'ם צפון גלויבן אין דעם, און זיי וועלן זוכן און געפינען, ניט ווערנדיק אנטוישט פון איין דורכפאל אָדער א צווייטן.

מיט די אנטדעקטע רייכטימער אין מעטאַלן, מיט דער קאָלאָסאלער עשירות אין וואסער־קראפט און מיט די דערווייל באהאלטענע אוצרות פון גאז און אויל, שטייט פאר דעם קאנאדער צפון־לאנד פאָר א גרויסע צוקונפט. דער קאנאדער צפון איז די ריכטונג, אין וועלכער א מענשן שטראָם פון מיליאָנען וועט אפשר גיין, אויב נאָר ער וועט ניט צוריקגעהאלטן ווערן דורך קינסטלאכע מיטלען.

ער איז געווען איינער פון יענע ווינציקע פערזענלאכקייטן געבאָרן אין דעם ארץ־ישראל לאנד — דאָס לאנד, וואָס קאָסט אָפּ דעם אידישן פאָלק אזוי פיל געלדער און וואָס האָט ארויסגעגעבן ווייניק פרוכט־בארע אינטעלעקטועלע קרעפטן — איינער פון די ווינציק אָריגינעלע און אינטערעסאנטע פערזענלאכקייטן, וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט דער פאָרשונג פון לאנד.

צווישן די פילע אידישע פאָרשער, וואָס געפינען זיך אין ארץ־ישראל, איז ער געווען דער אינטערעסאנטסטער מאַן. די איינוואוינער פון זיין געבורט־שטאָט, טב־ריה, ווייסן צו דערציילן אַ סך וועגן דעם דאָזיקן מענשן, וועגן זיין שטייגער לעבן, וועגן דעם מאָדערנעם פרומען יונגערמאַן, וואָס האָט זיך געגאָרט מיט די קלאָסן, וועלכע די רעוואָלוציע האָט זיך געשטעלט פאר איר אויפגאבע צו פארניכטן, און זיי האָבן ניט פארדינט די שווערע שטראָף וואָס די רעוואָלוציע האָט אויף זיי געלייגט פאר די אלטע זינד פון זייער קלאס.

די אידישע מאסן אין סאוועטן פארבאנד ווייל מיט'ן גאנצן הארצן פּראָדוקטיוויזירן זיך און ווערן אָנערקענטע גלייכבארעכטיקטע בירגער פון'ם לאנד, וואו פּראָדוקטיווע אַרבעט איז דער ערשטער באדינונג פאר בירגערשאפט רעכט אין די גרעניצן פון דער סאָוועטישער קאָנסטיטוציע. דער וועג איז אָבער פאר זיי געווען אָפּגעשניטן: זייערע אלטע באשעפטיקונגען, צו וועלכע זיי זיינען געטריבן געוואָרן פריער מיט גוואלד, זיינען געווען קעגן זיי.

אלע וועגן זיינען פאר זיי פאקטיש געווען אָפּגעשניטן. דער צאָרן פון דער רעוואָלוציע האָט זיך אויסגעגאָסן אפילו אויף די קעפּ פון זייערע קינדער: אויך פאר זיי זיינען געווען פארמאכט די סאָוועטישע שול, די סאָוועטישע אינדזוסטריעס, די ארבעטס בערזעס און א. וו. זיי זיינען געווען אזוי פאר'משפט און גרויזאמען אונטערגאנג.

דער נייער איבערברוך פון דער סאָוועטישער אינערלאכער פאָליטיק האָט איצט די לאגע אינגאנצן געענדערט די סאָוועט רעגירונג האָט דערזעען דעם גרויסן עלנד און פארצווייפלונג פון'ם אידישן שטעטל, און האָט צום סוף באשלאָסן צו געבן די אידישע מאסן א געלעגנהייט ארויסצורייסן זיך פון'ם דראָענדיקן אונטערגאנג.

פון אלע אנדערע מיטלען וואָס די רעגירונג האָט באשלאָסן אָנצונעמען פאר דער רעטונג פון די אידישע מאסן פון'ם שטעטל פון אונטערגאנג, איז דער וויכטיקסטער, די אָפּשאפונג פון אלע דיסקרימינאציעס קעגן די "לישענצעס". עס זיינען פאר זיי געעפנט געוואָרן ברייט די סאָוועטישע אינדזוסטריעס (אויף וויפל ס'איז דאָ פּלאַץ אין זיי, נאטירלאך), און זייערע קינדער האָבן געקראָגן די זעלבע רעכט צו באזוכן קורסן, ווי די קינדער פון עכטע פּראָלעטאריער. דאָס גיט זיי אמוויניקסטנס די געלעגנהייט און די האָפענונג ארויסצורייסן זיך פון זייער פארצווייפלטער לאגע און ווערן בירגער פון'ם לאנד.

דער מילדער קורס פון דער סאָוועטישער פּאָליטיק וועט אפשר לאנג ניט אָנהאלטן. די סאָוועטישע פּאָליטיק גייט כסדר אין זיג־זאגן, — "צוויי טריט פאראויס, און איין טראָט אויף צוריק", ווי די סאָוועטישע טוער אליין באצייכענען עס. עס וועט אפשר ניט נעמען לאנג, און די קאָמוניסטישע רעגירונג וועט ווידער אָנציען די לייצעס, אפשר נאָך שטארקער ווי פריער. דאָס וועט אומפארמיידלאך זיין פארבונדן מיט נייע, אויב מעגלאך נאָך גרעסערע רדיפות אויף די "געווענטערס".

אָבער די אידישע דעקלאסירטע און "לישענצעס", וואָס וועלן אויסנוצן די געלעגנהייט און וועלן זיך דורכשלאָגן אין די אינדזוסטריעס אָדער אנדערע ארבעטס געביטן וואָס עפענען זיך פאר זיי, וועלן באפרייט ווערן אויף שטענדיק פון זייער "געלער לאטע" און וועלן באקומען זייערע ארבעטס פאספּארטן, וואָס זיינען בירגערשאפט צייגנישן. ווי דער פּאָליטישער קורס און עקאָנאָמישע לאגע זאָל דערנאָך ניט זיין, וועלן זיי אָבער טיילן דעם גורל פון אלע אנדערע ארבעטער: זיי וועלן באקומען זייערע שפּייז־קארטלאך, זיי וועלן פארערגיסטרירט ווערן אויף די ארבעטס בערזעס און פאר זייערע קינדער וועלן זיין אָפּן די טירן פון די שולן. זיי וועלן, מיט איין וואָרט, מער ניט, זיין די פּאָריער פון דער סאָוועטישער געזעלשאפט, אויף וועמעס קעפּ דער גאנצער צאָרן פון דער רעוואָלוציע דאַרף אויסגעגאסן ווערן.

נאטירלאך, וועלן זיך געפינען אויך אידן, וואָס וועלן דעם מילדערן קורס וואָס עקזיסטירט איצט פּרובירן אויסנוצן צו כאַפּן זיך פאר זייערע אלטע באשעפטיקונגען. א סך וועלן עס אפשר טאָן דערפאר, ווייל די באַדינונגען אין לאנד זיינען נאָך ניט אזעלכע, אז אלע זאָלן האָבן די מעגלאכקייט צו נעמען זיך פאר פּראָדוקטיווער ארבעט, — און דערווייל זוכט מען דאָך א מעגלאכקייט צו לעבן.

מיר פארשטייען אָבער, אז די "דזשאָינט" וועט אויך מיטהעלפן דורך פּראָפּעסיאָנעלע שולן צו פּראָדוקטיוויזירן וואָס א גרעסערע צאָל פון אָט די רעכטלאזע אידן אין וואָס א קירצערער צייט. מיר האָפן דערפאר, אז די צאָל וואָס וועט זיך אויסנוצן מיט דער געלעגנהייט וועט זיין זייער גרויס, און אמוויניקסטנס דאָס פּראָבלעם פון רעכטלאָזיקייט פאר הונדערטער טויזנטער אידן אין סאָוועטן פארבאנד וועט אזוי געלייזט ווערן.

ווער זיינען די געהיימע מענשן וואָס שטייען בראש פון דעם קאָמאינטערן?

פון י. קלינאָוו

—עס איז דערשינען טראַצקי'ס א נייע ארבעט:

"ווער פירט היינט אָן מיט דעם קאָמוניסטישן אינטערנאציאָנאל?"

טראַצקי זיצט א קראַנקער אויף דעם פרינציפּא אין דער טערקיי, זיצט, ריכט אָפּ גלות און שרייבט.

דער מענש אַרבעט קאָנטיק מיט אלע כחות, מיט אַ אומגעוויינלאכן פליס, ממש פיבערהאפט. ער האָט אין יאָר 1929 אָנגעשריבן זעקס זאכן. אין 1930 זיינען פון אים דערשינען "די אָפּקלאנגען פון דער פרישקיגל", און די גרויסע אויטאָביאָגראַפיע: "מיין לעבן" און שוין האָבן מיר פאר זיך דאָס בוך וועגן די געהיימע קרעפטן, וואָס פירן אָן מיט דער ראָד אין דער "קאָמינטערן". אין שוין איז געמעלדעט, אז עס וועלן צוגעגרייט צו דרוק נייע צוויי ביכער פון טראַצקי'ן: "די פּערמאנענטע רעוואָלוציע" און "די געשיכטע פון דער רוסישער רעוואָלוציע."

אויב טראַצקי וועט נאָך ווייטער ניט קריגן קיין איינרייזיג דערלויבענעיש דעם קאָפּ, אייראָפּייאישע לענדער, וועט ער פארשיטן די וועלט מיט זיינע ווערק. אין פרינציפּא איז זיכער ניטאָ מער וואָס צו טאָן.

אז זיינע נייע אַרבעטן דערציילן וויכטיקעס און זיינען אינטערעסאנט, — קאָן קיין צווייפל ניט זיין.

די אַרבעט, וואָס איז איצט דערשינען פון אים: "ווער פירט היינט אָן מיט'ן קאָמוניסטישן אינטערנאציאָנאל?" — איז א אוצר פון כאַראַקטעריסטיקעס פון יענע אונזיכטבארע פיגורן, וואָס גרייפן צו בסור סודות — היינט א רעוואָלוציע אין דייטשלאנד, — מאַרגן אן אויפשטאנד אין כינע, אָדער אינדיען.

איך קאָן ביז איצט נאָר איין אַרבעט וואָס האָט געפּרובירט אויפהויבן דעם פאר־האנג איבער דעם קאָמינטערן פון זיינע ערשטע פּעריאָדן. דאָס איז געווען דאָס בוך פון דער אידישער רעוואָלוציאָנערקע אנזשעליקא באלאבאנאָווא. נאָך דעם, ווי זי אליין איז פון דעם קאָמינטערן "אַרויסגעפאליגן", האָט זי אָנגעצייכנט א טרויעריק בילד פון דער זינאָוויעוויוויטשאפט אין'ם קאָמוניסטישן אינטערנאציאָנאל.

עס זיינען באקאנט דריי פּעריאָדן פון דער קאָמינטערן־געשיכטע:

די ממשלה פון זינאָוויעוו'ן, בוכאַרין'ען און די איצטיקע הערשאפט פון מאָלאָטאָוו'ן.

טראַצקי'ס סך הכל וועגן דער באַדייטונג און ווערט פון דעם מאָלאָטאָוו—קאָמיסטערן איז אויסגעהאלטן גאנץ אין דעם בייסט פון דער אמאָליקער שילדערונג ביי אנזשעליקא באלאבאנאָווא.

עס איז א קאַטאַסטראָפאַלער סך הכל:

* * *

איבער אלעס און אלעמען שוועבט זעלבסטפארשטענדלאך די פיגור פון סטאַלין'ען. איבער אלעס און אלעמען "קעניגט" אפילו ניט די סאָוועטישע רעגירונג, דער "מאָנאַרקאָם". נאָר זעלבסטפארשטענדלאך דאָס "פּאָליטישע ביורא." די אָפיציעלע קאָנגרעסן פון דעם "קאָמינטערן", די באשלוסן פון די פארטייען אין די פארשיידענע לענדער — האָבן נאָר א רעלאַטיוון ווערט. די מענשן וואָס זיצן אין פּאָליטביורא — סטאַלין, ריקאָוו, מאָלאָטאָוו, קאַלינין, אָרדזשאָניקידזע, קויבישאָוו, קאָנאָנאָוויטש — זיי מאַכן די רוסישע און וועלט פּאָליטיק. דירעקט אַרבעטן און פירן אָן מיט דער אַרבעט אין די פארשיידענע צווייגן און אָפּטיילונגען אין דעם קאָמינטערן אין איצטיקן מאָמענט נאָך נייענצן מענשן. זייערע נעמען זיינען:

פון רוסלאנד: ראַסקאָלניקאָוו, מאַרטינאָוו, לעצנער, מאָנואילסקי, לאָזאָווסקי, פעטראָווסקי, ראַפּעס, גוראָלסקי; פון אונגארן: בעלא קון, וואָרנא, פעפער; פון דייטשלאנד: קלאָרא צעטקין; פון טשעכאָסלאָוואקיע: שמעראַל; פון פּוילן: וואָלעצקי און וואָרסקי; פון אינדיען: ראַי (לעצטנס שוין אַרויסגעוואָרפן); פון יאַפּאַן: קאָטאַיאַמאַ; פון פינלאנד: קוזינין; פון בולגאַריען: קאָלאַדאָוו.

דאָס זיינען פאַכמענער אויף זייערע געביטן. זיי גיבן ליניען פאר די קאָמוניסטישע פארטייען אין די אנטשטרעכנדע לענדער. זיי "מאַכן די וועלט־רעוואָלוציע."

זיכן פון זיי זיינען זיכער אידן.

לאָמיר צוערשט א קוק טאָן, וואָס פאר א פּנים זיי האָבן ביי טראַצקי'ן:

* * *

דער אונגאַר בעלא קון, — זאָגט טראַצקי: — איז דוקא ניט דער שלעכטסטער עלעמענט אין דעם שיכט. וואָס הערשט איצט אין קאָמינטערן. ניט מער, זיין פאָליטיק ביי זיך אין דער היים אין אונגאַרן איז געווען א קייט פון סטאַלינען. האַלט ער אונטער די טעאָריע, אז עס איז געקומען מען דאָרף אין דער ליטעראַטור. אזא מין פארשטויסענער איז ביי אונז דער תלמוד ירושלמי, צו וועלכן הורוויץ, אלס א גע־בעט פון ר' אישתורי הפרחי אין ר' יוסף שוואַרץ: "איר ווייסט דאָך גאַרנישט — פלעגט ער זאָגן — אז אונטער דעם נאָמען א"י פארשטייט מען אויך ד' בערג אין טאָלען, בערג־שפּאַלטן און תיילן, אלטע חורבות. און טאַקע פון וואַנען זאָלט איר עס וויסן? פון דעם, וואָס איר זייט אמאָל געפאָרן אין יפו באָדן דאָך אין יפו, אָדער וואָס איר זייט געפאָרן קיין בית־לחם אויף דער מיטער הח"ל קבר." אָבער די ירושלימ'ניקעס פלעגן קוקן אויף דעם, ווי אויף פּוסטע מליצות. און זיי פלעגן אים מוחל זיין זיינע שטעניקע ווערטלאך, אנערקענענדיק זיין טאַלאנט און זיין קביאות אין תורה. זיין שאַרפקייט און פּלפּול — א שאַרפקייט, וואָס קומט נאָר פון א שטענדיקער דיקער און אָנגעשטרענגטער אַרבעט.

קורצע אין פאַרביטערטע יאָרן — דאָס איז הורוויץ'עס לעבן. זיין וויסנשאַפטלאַכער אויפשטייג איז צוזונעגעפאַלן מיט די דיק געלינגען צו צעקלאַפּן זייערע טענות, און פלעגט זיך ווייטער חבר'ן מיט דעם ענייוות'דיקן פאָרשער, וואָס האָט אויף אים שטאַרק געווירקט און האָט אים באַוואינן איבערצוגעבן זיך צו דער ארבעט פון זאַמלען מאַטעריאַל פאר דער גרויסער ענציקלאָפּעדיע, וואָס וועט, לויט זיין אויס־דרוק, זיין דער ווינקעלשטיין פאר דער לאַנד־קענטשאַפט פון ארץ־ישראל. לוגיק'ס געראַנק איז אים זייער געפעלן געוואָרן און ביסלאַכווייז איז ביי אים רייף געוואָרן דער געדאַנק איבערצוגעבן זיך צו דער דאָזיקער ארבעט, ניט קוקנדיק אויף אלע שטרויכלונגען, און אויסנוצן זיין תלמוד־ישע ערודיציע פאר דער ענציקלאָפּעדיע, — די זאַך, וואָס איז געוואָרן זיין "אידייע פיקס" פאר זיין גאַנצן קורצן לעבן.

אַזוי ווי לוגיק, פלעגט ער אויך אויפזאַמ־לען די פאַרשטויסענע", ווייל כידוע זיי־נען אזעלכע פאַראַן ניט נאָר אין לעבן, נאָר אויך אין דער ליטעראַטור. אזא מין פארשטויסענער איז ביי אונז דער תלמוד ירושלמי, צו וועלכן הורוויץ, אלס א גע־בעט פון ר' אישתורי הפרחי אין ר' יוסף שוואַרץ: "איר ווייסט דאָך גאַרנישט — פלעגט ער זאָגן — אז אונטער דעם נאָמען א"י פארשטייט מען אויך ד' בערג אין טאָ־לען, בערג־שפּאַלטן און תיילן, אלטע חור־בות. און טאַקע פון וואַנען זאָלט איר עס וויסן? פון דעם, וואָס איר זייט אמאָל געפאָרן אין יפו באָדן דאָך אין יפו, אָדער וואָס איר זייט געפאָרן קיין בית־לחם אויף דער מיטער הח"ל קבר." אָבער די ירושל־ימ'ניקעס פלעגן קוקן אויף דעם, ווי אויף פּוסטע מליצות. און זיי פלעגן אים מוחל זיין זיינע שטעניקע ווערטלאך, אנערקע־נענדיק זיין טאַלאנט און זיין קביאות אין תורה. זיין שאַרפקייט און פּלפּול — א שאַרפקייט, וואָס קומט נאָר פון א שטענ־דיקער און אָנגעשטרענגטער ארבעט.

דער תלמוד ירושלמי געבליבן א קרקע בתו־לה, וואָס וואַרט אויף א געניער באאַר־בעטונג.

הורוויץ איז געווען א גרעסערער ארץ־ישראל איד ווי די אלע איבעריקע ירושלימ־ניקעס. אין ארץ־ישראל האָט ער געזעען אלץ, און ווי א קינד פלעגט ער זיך פריי־ען אויף אייניקע ציטאַטן, וואָס ער האָט געפונען אין "זהר" אויף ארץ־ישראל, און וואָס ער האָט זיי נאָכדעם איינגעפאַסט ווי טייערע שטיינער אין זיין ענציקלאָפּע־דיע. אָט די ליבע צום לאנד האָט אים גע־געבן זיין גאַנצן כאַראַקטער און זי האָט אים געמאַכט פאר א באַזונדערן טיפּ צווי־שען די אַרטאַדאָקסישע קריינין אין ירו־שלים.

די ירושלימ'ער רבנים האָבן זיך באַ־צוינט צו אים ווי צו זייערן א גלייכן און האָבן אים ליב געהאַט. אָבער דאָס פלעגט אים ניט שטערן אויסקלייבנען פאר זיי זיי־נע מוסר־רייד, און פלעגט זיי שטאַרק מו־סר'ן המלמיד ר' אישתורי ניט ממשיך די אר־בעט פון ר' אישתורי הפרחי אין ר' יוסף שוואַרץ: "איר ווייסט דאָך גאַרנישט — א"י פארשטייט מען אויך ד' בערג אין טאָ־לען, בערג־שפּאַלטן און תיילן, אלטע חור־בות. און טאַקע פון וואַנען זאָלט איר עס וויסן? פון דעם, וואָס איר זייט אמאָל געפאָרן אין יפו באָדן דאָך אין יפו, אָדער וואָס איר זייט געפאָרן קיין בית־לחם אויף דער מיטער הח"ל קבר." אָבער די ירוש־לימ'ניקעס פלעגן קוקן אויף דעם, ווי אויף פּוסטע מליצות. און זיי פלעגן אים מוחל זיין זיינע שטעניקע ווערטלאך, אנערקע־נענדיק זיין טאַלאנט און זיין קביאות אין תורה. זיין שאַרפקייט און פּלפּול — א שאַרפקייט, וואָס קומט נאָר פון א שטענ־דיקער און אָנגעשטרענגטער ארבעט.

אין ראַפּעס — זאָגט טראַצקי — איז נעניי אזוי פעאַק צו אים ניט מיינטסט ביי פעטאָלורא'ן. ווי א בעל יועץ ביי דער כינע־זישער רעוואָלוציע. ווי ווייט ער האָט מיט־געהאָלפן אונטערצוגראָבן דעם פעטאָלורא־רעזשים, ווייס איך ניט. אז ער האָט אָבער אלעס געטאָן וואָס ער האָט נאָר געקאָנט, כדי צו פארניכטן די כינעזישע רעוואָלוציע — וועגן דעם ריידן אלע זיינע באַריכטן און ארטיקלען".

די אטמאָספערע פון די פעטראָווסקיס, ראַפּעס'עס און גוראָלסקיס שילדערט דער פארשיקטער טראַצקי, ווי אן אטמאָספערע פון הינטער טרעפּען־אינטריגעס. ער באַ־טראַכט זיי אלס ספּעציאַליסטן צונויפצו־פירן חתונות, אלס דיפּלאָמאַטישע פליאַט־קעס אַרום דעם ענגליש־רוסישן קאָמיטעט אָדער דעם קאָר־מין־טאַנג. קיין שום איני־ציאַטיוו ניט. קיין שום ווילן צו פארטיי־דיקן אן איינענע מיינונג. איינמאָל געווען אן אקטאָבער רעוואָלוציע, אין — פארטיק, און פארגעסן, וואָס נעטאָ האָט אמאָל גע־זאָגט:

"דאָס, וואָס מען האָט איינמאָל דער־וואַרבן, מוז מען ווידער און ווידער אויס־קעפּסן, כדי עס ווירקלאך צו באַזיצן."

און אָט די מענשן האָבן געהאַט ניט קיין קליינע אויפגאַבן און פולמאַכטן:

גוראָלסקי איז דער אנטשיידענער פירער פון פראַנצויזישע, דייטשע און אנדערע פארטייען. פעטראָווסקי פירט צוזאַמען מיט פעפער'ן די אנגלאָ־זאָקסישע וועלט; און ראַפּעס האָט געגעבן א לעקציע דעם כינעזישן פאָלק ווי אזוי מען ווערט פאראַ־זיטן פון דער רעוואָלוציע.

אן דעם "לינקן קורס" פון סטאַלינען האָבן זיי זיך אָנגעכאַפּט מיט דעם זעלבן ברען.

...לאָזאָווסקי — זיין אמת'ער נאָמען איז, גלוזיס איך, דרידזאָ, — פארנעמט א פּלאַץ אין "פּראָפינטערן" (אין דער ליי־טונג פון דער פּראָפּעסיאָנעלער קאָמונים־טישער וועלט באַוועגונג). טראַצקי וואַרפט אים פאר, אז ער איז א פאַציפיסט פון דער ריינסטער מאַרקע. ער איז שוין געווען א לינקער, ער רעכטער, ער "קאָן געבן אן עצה די ארבעטער פון דרום אפריקע, אָדער פי־ליפּינען, ווי אזוי צו שטיצן דער בורזש־אזיע, און אין א שעה אַרום אליין פארגעלט וואָס ער האָט זיי געראַטן. ער איז ניט קיין מענש פון רעוואָלוציאָנערן טאַט, נאָר אן אַרגאַנישער פאַציפיסט. די צוקונפט וועט עס באַווייזן."

די אנדערע, די ניט אידישע פירער פון קאָמינטערן — שטעלט טראַצקי אויס ניט קיין בעסערע אטעסטאַציע. טראַצקי גיט לענגערע אָפּהאַנדלונגען וועגן זייער טעפּ־קייט. איך נעם א פּאָר קורצע כאַראַקטע־ריסטיקעס פון יעדן אויסגעם:

מאַנואילסקי איז ניט מער ווי א "באַאַמ־טער פאר ספּעציעלע שליחות'ן".

פעפער — א פּאָליטישער פאַראַזיט און קאָנזיונקטור־מענש. אז ער איז געווען אין אמעריקע — האָט ער די אמעריקאַנישע קאָמוניסטישע פּאַרטיי פארשלעפּט אין א זומפּ.

וואַרנא — האָט איין אַרבעט, — זיין א ליפּעראַנט פון אַרגומענטן פאר דער סאָ־ציאַליסטישער טעאָריע, וואָס אין דער דאָ־זיקן מתפלל זיין צו א קאָפּ פון א סאַר־דיקער: אַלעס וועגדעט זיך נאָר אין דער אמונה" . . .

טראַצקי דערקלערט, אז חוץ רוסלאנד זיינען אין'ם קאָמינטערן אָרגאַניזירט ביז א האַלבן מיליאָן מענשן.

און די דאָזיקע פינף הונדערט טויזנט מענשן וועגן געפירט רעוויזיעס זינט א שטיק צייט ביי א זעכציק פּערזאָן. עטלאַ־כע צענדליק פון זיי זיינען פארהאַלטן גע־וואָרן. עס ווייזט אויס, אז גראַנאַט האָט אין וואַרשע געהאַט גרויסע באַקאַנטשאַפטן און איז געווען שטאַרק אָנגעזען ביי דער אידישער דיפּלאָמאַטיע אינטעליגענץ.

צווישן די פארהאַלטענע געפינט זיך אויך דער דאָקטאָר מעדיצין הענריק לאָ־די. בעת דער רעוויזיע האָט מען ביי אים געפונען קאָמוניסטישע דרוק־זאַכן.

פון וואַרשע מעלדעט מען:

בעת א רעוויזיע, וואָס די פּאָליטישע פּאָליציי האָט דורכגעפירט אויף שענגאַ נאַס אין דער וואוינונג פון אלעקסאַנדער גראַנאַט, האָט מען אין א שאַנק אַנטדעקט א באַהעלטעניש, וואָס האָט זיך געעפנט דורך א דרוק אין א קנעפּל. אין דער באַ־העלטעניש האָבן זיך געפונען 16 חתימות פון קאָמוניסטישן יוגנט פאַרבאַנד, א רע־וואָלווער מיט עטלאַכע הונדערט קוילן, א קויגל זשורנאַל צו לערנען זיך שיסן און באַהאַנדלען א ביקס, פיל קאָמוניסטישע ליטעראַטור, שיפּרירטע אַדרעסן א. א. וו. גראַנאַט איז געוואָרן אַרעסטירט און איינ־געזעצט אין טורמע.

דער פארהאַלטענער איז זייער א וויכטי־קער קאָמוניסטישער טוער. בעת דער וועלט מלחמה האָט ער זיך אויפגעהאַלטן אין דער שווייץ און געווען נאָענט באַפריינדעט מיט לענינען און טראַצקין. שפּעטער, נאָך דער באַלשעוויסטישער רעוואָלוציע, איז ער צוזאַמען מיט זיי געפאָרן קיין רוסלאַנד און דעם פאַרמאַכטן וואַגאָן איבער דייטש־לאַנד.

אין יאָר 1919 האָט ער אַנטייַלגענומען אין'ם קאָמוניסטישן אויפשטאַנד אין לעט־לאַנד און נאָכהער איז ער אַנטלאָפן קיין רוסלאַנד. אין יאָר 1921 איז ער אין א ספּעציעלן אויפטראַג געשיקט געוואָרן קיין פּוילן און דאָ זיך אויפגעהאַלטן די גאַנצע צייט. ער איז פיל מאָל געווען פארהאַלטן אויף פאַרשיידענע פאַרזאַמלונגען און פאַר־לעזונגען אין די לאָקאַלן פון די פּראָפּעס־נאַלע פאַראיינען. וואָס געפינען זיך אונ־טער דער ווירקונג פון די קאָמוניסטן, מען האָט אָבער אַלץ ניט געוואוסט, ווער ער איז, און יעדעס מאָל נאָכ'ן אָפּזיצן עטלאַ

אויף פרעמדע וועגן

א שפּאַנענדער ראָמאַן פון די ליידן און קאַמף פון דעם אידישן וואַנדערער

פון דר. ל. ב—ן

(פאָרטזעצונג קומט)

— עס טוט ווי, זונוניו ! . . . לינסט אַמאָל ביינאַכט און טראַכסט, און דאָס האַרץ טוט אַזוי ווי, אַז . . . אַז . . . בין איך דערפאַר געקומען צו מיין זון אין אַמעריקע, איך זאָל זיין שאַף קערן, זיין מיסט אַראָפּטראָגן, זיין סטאַראַזש אין שאַף זיין אין יערער איינער זאָל זיך מיט מיר שאַמן ווי מיט אַ הונט ? . . . איז שוין גאָר קיין כבוד אַב פאַר מיר ניטאָ ? . . . און אַז גאָט האָט דיר געהאָלפן, דערפאַר ביזאיך שוין אַויס טאַטע, האָב איך שוין ניט קיין שכל, שעמסטו זיין אַרבעט, און נאָמען ! . . . אוי, אייבעלע, ניט גוט, און נעגוג ! . . .

מעקנעק האָט די גאַנצע צייט, בעת זיין פאָטער האָט געגרעט אויף אים מיט אַ שמייכל, דאָן האָט ער זיך אָנגערופן גוטמוטיק :

— נו, געוויס ! . . פון דער היים נאָך ביזטו דאָך צוגעוואוינט מען זאָל שטיין פאַר דיר אָן אַ היטל . . . ווי־פיל פלעגסטו קריגן ביי עטינבערג'ן אַ וואָך — פיר רובל, דאַכט זיך, הע ? . . — האָט ער געזאָגט מיט אירגאָנע אין קול.

ער האָט אַראָפּגענומען די פיס פונ'ם טיש און ער האָ טויף אויפגעהויבן פון דעם שאָקל שטול.

— אַז איך וואָלט געווען עטינבערגס טאַטע, וואָלט ער מיר געהאַלטן אין אַ גאָלדענער שטייגל — האָט דער אַלטער אַהרן שטיל אַרויסערעדט.

— אַזוי ? אין אַ גאָלדענער שטייגל ? נו, גוט, איך וועל פאַר דיר אויך באַשטעלן אַ גאָלדענע שטייגל ! . . . ביזטו צופרידן ? . . .

און ווען ער האָט עס געזאָגט, האָבן זיינע ווייסע אויגן פרייליך געלאַכט און די דינע רויטינקע וואַנצעס אויף זיין גראָבן פּנים האָבן לייכט געציטערט פון איינגעהאַלטענעם געלעכטער.

דער אַלטער אַהרן האָט אַ פינטל געטאָן אויף מיר — האָט מעקנעק גערעדט ווייטער — נאָר גאָרניט, וואָרום זאָל אַזאַ מענש, ווי עטינבערג מיך האַלטן פאַר אַ שלעכטן, ווען איך בין גאָרניט אַזוי שלעכט ?... דו זאָגסט, דו האָסט ניט גענוג כבוד ביי מיר . . . אין ביזנעס זאָכט מען ניט קיין כבוד . . . ווען איך וואָלט געזאָכט כבוד, וואָלט איך נאָך איצט אויף געווען אַן אַרימאַן . . . ווען דו וואָלסט וויסן, טאַטע, וואָס איך האָב אויבערגעטראָגן ביז איך בין געקומען צו מיין אַציטיקן שטאַנד . . . געפעדלט פריער מיט שוועבלאַך, דאָן מיט טויש־טאַכער, העמדער, זייגערס און אַנדערע אַזוינע אַנטיקלאַך . . . געקלאַפּט אין די טירן . . . האָט מען מיר אַרויסגעטרי־בען פון איין טיר, בין איך געקראָכן אין דער צווייטער, קיינמאָל ניט פאַראיבל געהאַט אויף אַ באַליידיקונג, אפילו אויף אַ שפּיי אין פּנים אויך ניט ! . . . איך האָב מיך דאָן געטראַכט : איר מענס אויף מיר אַלע שפּייען, אַבי איך זאָל האָבן וואָס צו קייען ! . . .

— יאָ, יאָ — האָט דער אַלטער אַהרן צוגעשאָקלט מיט'ן קאָפּ און זיינע רויטע אויגן האָבן געבליישטשעט, און אין נאָנצן האָט ער פּלוצלונג אויפגעלעבט פון דעם גליקלאַכן געפיל, וואָס זיין זון רעדט צו אים צום ערשטן מאָל ווי צו אַ טאַטן און ניט, ווי אַ באַלעבאָס צו זיין משרת . . .

— און ווי האָב איך געלעבט ? — האָט מעקנעק גערעדט ווייטער, הינגעריסן פון זיינע עראינערונגען : — אַ פרישן ברויטל מיט אַ הערינג — דאָס איז געווען מיין עסן ! . . . זעלטן ווען, האָב איך זיך פאַרגינט אויסצוגעבן אפילו אויף אַ גלאָז ביר . . . פון אַמוזירן זיך, צו אין אַ טעאַטער, צו שרעגע וואו אַנדערש — פון דעם איז דאָך שוין אַפּ גערעדט ! . . . האָב איך געהאַט אַ שטונדע פרייע צייט, האָב איך בעסער אַריינגעקוקט אין אַ אייריש ענגלישן לער־בוך, אום אויסצולערנען זיך די ענגלישע שפּראַך . . . און אַזוי האָב איך זיך אַרויפגעאַרבעט . . ווען איך האָב געהאַט אָפּגעשפּאַרט מיינע פאַר טויזנט דאָלער פון פּערלען, בין איך אַריין מיט אַ פאַרטנער אין דעם איצטיקן געשעפט. און ווען איך האָב דערזען אַז דאָס גע־שעפט אַרבעט זיך אַרויף, האָב איך אויסגעצאָלט מיין פאַרטנער, און איצט, זעסט דאָך ! . . . — האָט ער געווען מיט זיין רויט־האָריקער האַנט אין דער ריכטונג פון דער גלעזערנער טיר, היי־טער וועלכער די אַרבעט האָט געפּל־דערט . . .

— נו, גלייבט זאָל זיין גאָט ! גע־לייבט און געדאַנקט זאָל ער זיין — האָט דער אַלטער גערעדט, קוקנדיק אויף זיין זון מיט אַ שטראַלנדיקן פּנים.

—יאָ, קענן וואָס האָב איך דיר עס אָנגעהויבן צו דערציילן ? — האָט זיך מעקנעק אַ כאַפּ געטאָן — יאָ, קענן דעם — ווען איך זאָל דאַמאָלסט געהאַט אין זיין כבוד, וואָלט איך איצט ניט געווען דער, וואָס איך בין ! . . . דעם בעסטן כבוד אין אַמעריקע איז געלט, אָן געלט איז דאָ כבוד אין דער ערד ! . . איצט האָב איך געלט, קאָן איך האָב כבוד, קאָן איך זיך פאַרגינען אַי אַזאַ וואָך, אַי אַזאַ פאַרגעניגן . . . מענשן שטיי־ען פאַר מיר אָן היטלען, ציטערן פאַר מיין בליק, ווי אַמאָל פאַר עטינבערג'ן, אַז איך וויל, פאַרדיינען מענשן, און אַז איך וויל שטאַרבן זיי פון הונגער . . . אָט האָבן מיינע אַרבעטער לעצטן יאָר ביי מיר געסטרייקט, און וואָס ? . . . נאָכדעם זיינען זיי טאַקע צו מיר געקומען זיך בעטן . . . אָט דאָס איז ריכטיקער כבוד טאַטע ! . . .

און פּלוצלונג, אַזוי ווי הערפּילט זיין גרויסקייט, און זיין טאַטנ'ס נישטיקייט, האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן :

— אָבער וואָס דערציילסט איך עס דיר? — דו קאָנסט גיין ! . .

— זונוניו — האָט דער אַלטער אַרויסגערעדט — דו האָסט מיר פּשוט היינט מחיה געווען, וואָס דו האָסט גע־רעדט צו מיר אַזוי ווי צו דיינעם אַ טאַטן ! . . .

— מיינעם אַ טאַטן ? — האָט מעק־נעק אונטערגעגאַפּט אָן אַנשטעלנדיק אויף אים זיינע ווייסע אויגן, האָט ער אַ טראַכט געטאָן בייז : "פאַרוואָס צום שווארץ יאָר, איז ער מיין טאַטע ?" — און האָט צוגעלייגט :

— נו, גיי, טו דאָרט דיין אַרבעט !

— איך גיי, איך גיי ! — האָט דער אַלטער זיך אָפּגערופן. אביסעלע שוין צעפּישט פון זיין זון'ס פאַרענדערטן טאָן. — אפשר אַביעלע, וואָלסטו ליר־באַ'ן געגעבן אַ לייכטערע אַרבעט ? קע ? — נו, נו, זיי ניט קיין גוטער, גיי !

— האָט שוין מעקנעק געזאָגט נראָב.

דער אַלטער איז שוין אינגאַנצן צע־מישט געוואָרן, האָט אַ פינטל געטאָן מיט די דיינע אויגן און ער האָט זיך אַ לאָז געטאָן צו דער טיר.

— וואַרט, טאַטע ! — האָט מעקנעק פּלוצלונג געזאָגט — אפשר זאָל איך טאַ־טע ? — רוף זי אַריין צו מיר אין אַפּיס ! . . .

— יאָ ? — האָט זיך דער אַלטער אַ כאַפּ געטאָן מיט פרייד און ער איז אַרויסגעלאָפן פון אַפּיס.

ליובאַ איז נאָך ניט געווען אין פאַב־ריק. דער אַלטער אַהרן האָט שוין גע־מיינט אַז זי וועט ניט קומען . . . פּלוצלונג איז זי אַריינגעקומען. דער אַלטער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן צו איר מיט אַ שטראַלענדיקן פּנים.

— מיין אייביגע, וויל אייך זעען — האָט ער געזאָגט מיט התפּעלות.

— ווער ? — האָט זי איבערגע־פרעגט.

— מיין אייביגע . . . נו, אַבראַשאַ — האָט ער איר דערקלערט — ער וויל אייך זעען . . . טוט זיך אויס . . . זיינען כבוד, וואָלט איך איצט ניט געווען דער, וואָס איך בין ! . . . דעם בעסטן כבוד אין אַמעריקע איז געלט, אָן געלט איז דאָ כבוד אין דער ערד ! . . איצט האָב איך געלט, קאָן איך האָב כבוד, קאָן איך זיך פאַרגינען אַי אַזאַ וואָך, אַי אַזאַ פאַרגעניגן . . . מענשן שטיי־ען פאַר מיר אָן היטלען, ציטערן פאַר מיין בליק, ווי אַמאָל פאַר עטינבערג'ן, אַז איך וויל, פאַרדיינען מענשן, און אַז איך וויל שטאַרבן זיי פון הונגער . . . אָט האָבן מיינע אַרבעטער לעצטן יאָר ביי מיר געסטרייקט, און וואָס ? . . . נאָכדעם זיינען זיי טאַקע צו מיר געקומען זיך בעטן . . . אָט דאָס איז ריכטיקער כבוד טאַטע ! . . .

און פּלוצלונג, אַזוי ווי הערפּילט זיין גרויסקייט, און זיין טאַטנ'ס נישטיקייט, האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן :

— אָבער וואָס דערציילסט איך עס דיר? — דו קאָנסט גיין ! . .

— זונוניו — האָט דער אַלטער אַרויסגערעדט — דו האָסט מיר פּשוט היינט מחיה געווען, וואָס דו האָסט גע־רעדט צו מיר אַזוי ווי צו דיינעם אַ טאַטן ! . . .

— מיינעם אַ טאַטן ? — האָט מעק־נעק אונטערגעגאַפּט אָן אַנשטעלנדיק אויף אים זיינע ווייסע אויגן, האָט ער אַ טראַכט געטאָן בייז : "פאַרוואָס צום שווארץ יאָר, איז ער מיין טאַטע ?" — און האָט צוגעלייגט :

— נו, גיי, טו דאָרט דיין אַרבעט !

— איך גיי, איך גיי ! — האָט דער אַלטער זיך אָפּגערופן. אביסעלע שוין צעפּישט פון זיין זון'ס פאַרענדערטן טאָן. — אפשר אַביעלע, וואָלסטו ליר־באַ'ן געגעבן אַ לייכטערע אַרבעט ? קע ? — נו, נו, זיי ניט קיין גוטער, גיי !

— האָט שוין מעקנעק געזאָגט נראָב.

דער אַלטער איז שוין אינגאַנצן צע־מישט געוואָרן, האָט אַ פינטל געטאָן מיט די דיינע אויגן און ער האָט זיך אַ לאָז געטאָן צו דער טיר.

— וואַרט, טאַטע ! — האָט מעקנעק פּלוצלונג געזאָגט — אפשר זאָל איך טאַ־טע ? — רוף זי אַריין צו מיר אין אַפּיס ! . . .

— יאָ ? — האָט זיך דער אַלטער אַ כאַפּ געטאָן מיט פרייד און ער איז אַרויסגעלאָפן פון אַפּיס.

ליובאַ איז נאָך ניט געווען אין פאַב־ריק. דער אַלטער אַהרן האָט שוין גע־מיינט אַז זי וועט ניט קומען . . . פּלוצלונג איז זי אַריינגעקומען. דער אַלטער האָט זיך אַ וואָרף געטאָן צו איר מיט אַ שטראַלענדיקן פּנים.

— מיין אייביגע, וויל אייך זעען — האָט ער געזאָגט מיט התפּעלות.

— ווער ? — האָט זי איבערגע־פרעגט.

— מיין אייביגע . . . נו, אַבראַשאַ — האָט ער איר דערקלערט — ער וויל אייך זעען . . . טוט זיך אויס . . . זי איז געשטאַנען אין איר היימישן מאַנטל מיט אַ שוואַרצן קאַראַקולענעם קאַלנער און מיט אַזאַ הוט אויפ'ן קאָפּ, האַלטנדיק אין די הענט אַ שוואַרצע קאַ־ראַקולענע מופטע, און האָט פאַרוואונ־דערט געקוקט אויף אַהרן'ען מיט אַי־רע גרויסע שוואַרצע אויגן. אַרום האָט געפילדערט און געליאַרעמט. די מאַשי־נעס האָבן ווילד געזאַוושעט, דער גרוי־סער ראָד מיט'ן שווערן רימען אַרום אים, געיאָגט פון עלעקטרישער קראַפט, האָט זיך געדרייט אין מיטן פאַבריק מיט אַ מוראַ'דיקן ליאַרם, טרייבענדיק די מאַ־שינעס . . .

— טראַ־אַך ! טראַ־אַך ! — טאַק ! טאַק ! . . . — האָט געפילדערט דער שווערער רימען, יאָגנדיק זיך אַרום דעם ראָד . . . זש־זש־זש ! . . . — האָבן ווילד געזאַוושעט די מאַשינעס און עס האָט זיך געדאַכט, אַז איינע די אַנדערע ווייל אַריבעריאָגן און אַריבערשרייען...

די אַרבעטער זיינען געזעסן ביי זיי־ערע מאַשינעס איינגעהויקערטע, אויס־געבויגענע, און פון ווייטן האָבן זיך צור־ערשט אין די אויגן געוואָרפן זייערע אויסגעבויגענע רוקנס און זייערע הענט — הענט, הענט און הענט. דער קאָפּ האָט זיך דאָ זעלטענער געוואָרפן אין די אויגן . .

דורך די גרויסע פענסטער, וואָס זיינען פאַרשטעלט געווען פון דרויסן מיט די ווענט פון אַ צווייטער פאַבריק, האָט אַריינגעקוקט אַ האַלב טונקעלע ליכט. לעבן מאַנכע מאַשינעס האָבן געברענט עלעקטרישע לעמפּלאַך . . .

די לופט איז דאָ געווען געפּרעסט. עס האָט געשמעקט מיט פאַרב און מיט מאַשינען אויל . . .

לינקס פון'ן פאַריינגאַנג הינטער דעם לאַנגן טיש, וואָס איז פאַרוואָרפן געווען אויף אַיזן זיינט מיט פעלקלאַך צוגעשני־טענע סחורה, וואָס מען פלעגט אַרויסנע־מען צו די אַרבעטער, און אויפ'ן צווייטן זיינט מיט בינטלאַך פאַרטיקע אַר־בעט, איז געשטאַנען אַ יונגע מיידל מיט קאַקעטישע פאַרקאַמטע בלאָנדע האָר, מיט אַ געפּרעגטן רונדן און ווייס־סען פּנים און זי האָט איבערגעקוקט די פעקלאַך. הינטער דעם אַנדערן טיש, וואו עס זיינען געלעגן די בינטלאַך פאַרטיקע העמדער, איז געשטאַנען דער הויכער, מאַגערער פאַרמאַן פון דער פאַבריק, אַ יונגערמאַן מיט שוואַרצע, דינע וואַנצעס און מיט פלינקע, שאַרפע אויגן, אין אַ זשילעט, אָן אַ רעקל, מיט די אַרבל פון אַ געקעסטלטער העמד הויך פאַרקאַ־טשעט איבער די לאַנגע מאָגערע עלנ־בוינגס און ער האָט איבערגעקוקט די בינטלאַך און האָט פאַרשריבן מיט אַ בלייפעדער אויף פּאַפּיר.

(פאָרטזעצונג)

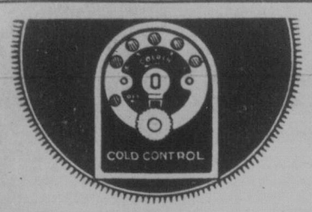

יעדער נייער רעפרידזשיריישטאַר אין איינגעריכ־טעט מיט דעם "קאַלטן קאָנטראָל" וואָס פאַרשנעלערט די פאַרפרירונג פון אייז די אייז קויבס און מאַכט מעגלאַך דאָזנס פון נייע געפראָרענע דעזערטן און סאַלאַדס. זעט די נייסטע פרידזשידיירס און דעם "קאַלטן קאָנטראָל" פּיטשור אין אונזער שאַורום.

FRIGIDAIRE

דער שטילער אַוטאָמאַטישער רעפרידזשיריישטאַר

א גאַנצע אידישע פאַמיליע אין ווילנע זיך אויסגעשמד'ט

פון ווילנע שרייבט מען :

א שווערן איינדרוק האָט דאָ געמאַכט דאָס אויס'שמד'ן זיך פון אַ גאַנצער אידי־שער פאַמיליע פון פיר פערזאָן :

דעם צווייטן טאָג פסח האָט אַ געוויסער מיכעלעס צוזאַמען מיט זיינע צוויי דער וואַקסענע טעכטער און אַן אַכטיאָריקן אינ־געל, אויף אַ פייערלאַכן אופן אויבערגענו־מען דעם קריסטלאַכן גלויבן אין דעם הינג בערנאַרדינער קלויסטער. דער טויף־פאָטער איז געווען דער באַוואוסטער אַנטיסעמיט אַדוו. ענגעל.

אינטערעסאַנט איז אַז מיכעלעס'עס פרוי האָט זיך ניט געוואָלט שמד'ן און האָט דאַרויבער פאַרלאָזט איר מאַן און קינ־דער.

די אידן אין ווילנע זיינען אויך אויפ־געבראַכט געוואָרן פון אַ צווייטן פאַל : ביים דראַנג אין דער שול האָט זיך פאַר־שפּרייט אַ ידיעה, אַז אויפ'ן שול'הויף זאָ־מעלט זיך אַ גרויסער עולם קריסטן.

מען איז באַלד אַוועק אויף דעם אָנגע־וויזענעם אָרט, און עס האָט זיך אַרויסגע־וויזן, אַז אין קעלער האָט מען געפונען לייגן אַ פאַר'סמ'טע די דינסט פון כאַר־שול'חזן גאָלדשטיין. מען האָט די פאַר־סמ'טע אַרויפגעטראָגן אויפ'ן הויף און אַנ־געהויבן זי צו מינטערן. דערביי האָט זיך צוגעוויפנעזאַמלט אַ היבשער קריסטלאַכער עולם, וועלכער האָט באַשולדיקט די אידן, אַז זיי האָבן עס פאַרפייניקט דאָס קריסט־לאַכע מיידל אויף זייער יום טוב פסח. דער המון וואָס האָט ווייטער אָנגענומען אַ מער דראַענדע שטעלונג, אַזוי אַז פּאָליציי האָט זיך געמוזט אַריינמישן און פאַנאַנדער־טרייבן דעם עולם. די פאַר'סמ'טע האָט מען אַן זייער שווערן צושמאַנד אָפּגעפירט אין שפּיטאָל.

שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דאָס מיידל האָט זיך פאַר'סמ'ט, ווייל אַי־רע עלטערן האָבן זי געוואָלט צווינגען חתונה צו האָבן ניט מיט איר איצטיקן חתן, נאָר מיט אַ אַנדערן.

א טראַגישע קאָמעדיע

פון י. בן דוד

(בריוו פון דערזשיינע)

מיר, אידן, האַלטן דאָך שטאַרק פון שלום. זיינען מיר דאָך געוויס פאַראינ־טערעסירט ווען מיר הערן אַז אין דער־דזשיינע קומט פאָר די צווייטע יערלאַ־כע פּראָווינציעלע שלום קאָנפערענץ, וועלכע האָט פאַר איר צוועק צו "באַ־טראַכטן די עקזיסטירנדע סכנות צו שלום און די מעגלאַכקייטן צו פאַרהיטן שלום, צו באַוועגן די עפנטלאַכע מיינונג לטובת שלום, און צו אונטערשטרייכן קאַנאַדאַ'ס אַנטייל נעמען אין דעם וועלט שלום".

נו, מוז מען דאָך גיין, ספּעציעל אַז מען האָט נאָך דערהאַלטן אַ פּראָגראַם מיט אַן איינלאַדונג.

גיב איך אַ קוק אויף דער פּראָגראַם. גוט ! זייער גוט ! טאַקע פיינער קאָן שוין ניט זיין ! דערזשיינע האָט זיך טאַקע אַרויסגעאַרבעט !

דער פּרעמיער וועט זיין דער פּאַרזי־צענדער. און עס וועלן נעמען ווערן פּאַרטראַגן פון דעם סעקרעטאַר פון "ווייץ פּול", פון פּראָבעסטאַנטישע גל־חים, כינעזישע קריסטן, דעלעגאַטקעס פון די אָרגאַניזיראַע פאַרס פרויען, כינעזי־שע נאַציאָנאַליסטן, דאָקטוירים און די פּרעזידענטקעס פון די לאָקאַלע פרויען פאַראיינען.

נאָנע פיין ! זייער פיין ! און לאָמיר זעען ! אויף דער לעצטער בלעטל פון דער פּראָגראַם איז געדרוקט אַ רשימה פון די נעמען פון אָרגאַניזאַציעס וועל־כע אינדאָרסירן די קאָנפערענץ.

אַ וואוילער צעטל !

פרויען אָרגאַניזאַציעס, פּאַטריאָטישע אָרגאַניזאַציעס, דער רויטער קרייץ, קיריך אָרגאַניזאַציעס פון אַלע מינים, די אַרבעטער פּאַרטיי, די פאַרמערס פּאַר־טישע פּאַרטיי, די "טרייד יוניאָנס" און די "טרוקענע" אָרגאַניזאַציעס.

אַלע שיינע, ווייסע, בלאָנדע, עכטע קאַנאַדישע אָרגאַניזאַציעס ! געבענשט זיינען מיר, רבונו של עולם, וואָס מיר האָבן דערלעבט אַז אַזעלכע שיינע אָרגענט לאַכע אָרגאַניזאַציעס פרייריקן שלום.

אַ שאָד וואָס איך מוז אַרבעטן און קאָן ניט באַזוכן די זיצונגען פון דער קאָנפערענץ אין פרימאַרגן און נאָכמי־טאָג !

אָבער וואָס זע איך ? אין אָוונט איז דאָך די סאַמע בעסטע ! אין אָוונט, זאָגט מיר דאָס פּראָגראַם, וועט פאָר־קומען אין גרויסן זאַל פון רעדזשיינער קאַלעדזש ניט נאָר אַ רעדע פון אַל־דערמאַן קאַלדוועל, דער אַרבעטער מיט־גליד פון שטאַם ראַט, און אַליין דער הויפּט לערער פון איינער פון די שטאַ־טישע שולעס, נאָר אויך אַן אינטערנאַ־ציאָנאַלער קאָנצערט פון אוקראַיניש, אונגאַרישע, רומענישע און סערבישע זינגער און טענצער, כדי צו באַוויזן אונ־זערע רעדזשיינער איינוואוינער די קול־טור אוצרות פון די אַנדערע פעלקער. סקאַטישע, אייריש, וועלישע און ענגלי־שע טענץ און געזאַנג וועלן אויף ניט פע־לען.

עס וועט נאָר פעלן טענץ און געזאַנג פון צוויי נאַציאָנאַליטעטן — די דייטשן און די אידן. מן הסתם פאַסט ניט די צוויי גרופּעס אין דערזשיינע צו טאַנצן מיט די אַנדערע "פאַראיינערס", טראַכט איך !

זי איז געשטאַנען אין איר היימישן מאַנטל מיט אַ שוואַרצן קאַראַקולענעם קאַלנער און מיט אַזאַ הוט אויפ'ן קאָפּ, האַלטנדיק אין די הענט אַ שוואַרצע קאַ־ראַקולענע מופטע, און האָט פאַרוואונ־דערט געקוקט אויף אַהרן'ען מיט אַי־רע גרויסע שוואַרצע אויגן. אַרום האָט געפילדערט און געליאַרעמט. די מאַשי־נעס האָבן ווילד געזאַוושעט, דער גרוי־סער ראָד מיט'ן שווערן רימען אַרום אים, געיאָגט פון עלעקטרישער קראַפט, האָט זיך געדרייט אין מיטן פאַבריק מיט אַ מוראַ'דיקן ליאַרם, טרייבענדיק די מאַ־שינעס . . .

— טראַ־אַך ! טראַ־אַך ! — טאַק ! טאַק ! . . . — האָט געפילדערט דער שווערער רימען, יאָגנדיק זיך אַרום דעם ראָד . . . זש־זש־זש ! . . . — האָבן ווילד געזאַוושעט די מאַשינעס און עס האָט זיך געדאַכט, אַז איינע די אַנדע־רע וויל אַריבעריאָגן און אַריבערשרייען...

די אַרבעטער זיינען געזעסן ביי זיי־ערע מאַשינעס איינגעהויקערטע, אויס־געבויגענע, און פון ווייטן האָבן זיך צור־ערשט אין די אויגן געוואָרפן זייערע אויסגעבויגענע רוקנס און זייערע הענט — הענט, הענט און הענט. דער קאָפּ האָט זיך דאָ זעלטענער געוואָרפן אין די אויגן . .

דורך די גרויסע פענסטער, וואָס זיינען פאַרשטעלט געווען פון דרויסן מיט די ווענט פון אַ צווייטער פאַבריק, האָט אַריינגעקוקט אַ האַלב טונקעלע ליכט. לעבן מאַנכע מאַשינעס האָבן געברענט עלעקטרישע לעמפּלאַך . . .

איך האָב אָבער באַמערקט אַ מאָרגנ־זאָך ! עפּעס דער עולם האָט זיך גע־האַלטן אימער אין ביזטן ! קיינמאָל ניט די זעלבע פערזאָנען זיינען געווען אויף די ביינקלאַך אין זאַל. נאָך יעדער פאַר־שטעלונג זיינען איינציקע אַרויסגעגאַנגען און אַנדערע זיינען אַריינגעקומען.

וואָס קאָן עס זיין ? און איך האָב זיך צוגעקוקט צו די לייט וועלכע זיינען גע־זעסן — און עס איז מיר ליכטיק — אָדער בעסער געזאָגט — פינסטער גע־וואָרן אין די אויגן ! — קיין אוריענץ האָבן מיר ניט ! די אַלע וועלכע זיינען געזעסן אין זאַל זיינען ניט ענגלישע, אַנג־לאָ־זאַקסן, וועלכע זיינען געקומען הערן און זעען וועגן שלום און די קולטור פון די "פרעמדע", נאָר גראַדע די "פרעמדע" טענצער און זינגער אַליין — און סערבן האָבן אָנגעקוקט אוקראַיניער און אונגאַרן האָבן זיך צוגעהערט צו רומענער — און די איינציקע אַנגלאָ־זאַקסן אין זאַל זיינען די עטלאַכע פרויען וועלכע האָבן גענו־מען דאָס־געלט ביים טיר !

און דער לערער, מר. קאַלדוועל, וועל־כער האָט דערקענט אין זיין אויריענע די פרעמדע געבאָרענע עלטערן פון די קינ־דער וועלכע באַזוכן זיין שולע, און האָט געוואוסט אַז זיי פאַרשטייען ווייניק ענג־ליש, האָט נעמוזט נעבאַך אָפּקיצן און באַגרעניצן זיין רעדע !

און אַיראָניש האָט זיך דער אָוונט גע־שלאָסן מיט'ן קרינערישן הימן — אין וועלכן מען האָט געבעטן גאָט אונז שטענדיק מאַכן די זינער !

ווי עס ווייזט אויס, קומט נאָך ניט משיח אַזוי גיך, און עס וועלן נאָך מוזן פאַרקומען עטלאַכע שלום קאָנפערענצן אין רעדזשיינע !

רעדזשיינע, מאי 31טן.

בין איך אַוועק באַזוכן דעם קאָנצערט, און האָב באַמערקט, אַז קיין גרויסער גע־לאַף פאַר פּלעצער איז ניט געווען.

אינגאַנצן זיינען געווען אַרום הונדערט פּערזאָן, פון וועלכע כמעט העלפט זיי־נען געווען קינדער. נישט אַזאַ גרויסער עולם, האָב איך געטראַכט, אָבער פאַרט ניט צו פאַרוינדריקן, כאָטש הונדערט פּע־ר־זאָן וועלן זעען און הערן פרעמדע טענץ, פרעמדע לידער. וועלן אפשר דערפילן אַז די אַנגלאָ־זאַקסן האָבן ניט די מאַנאָפּאָל אויף קולטור.

אַ שטונדע שפּעט האָט זיך אָנגעפאַנגען דער קאָנצערט — דער פּאַסיפיסטישער קאָנצערט — מיט די פּאַטריאָטישע ווער־טער פון "אַ קאַנאַדאַ", אין וועלכע די זינגער האָבן אונז פאַרזיכערט, אַז זיי שטייען אימער אויף דער וואַך, — און דער פאַרהאַנג האָט זיך אויפגעהויבן אַן געווען אויף דער בינע מיידלאַך אָנגע־טאָן ווי סקאָטישע סאָלדאַטן און ענגלי־שע מאַטראָסן ! — זייער פּאַסיפיסטיש!

דערנאָך איז געקומען אַ שווערער טאַנץ פון צוויי מיידלאַך אָנגעטאָן אַלס שאָט־לענדער, — נאָך מערער פּאַסיפיסטיש ! און ווי גיך זיי זיינען אַראָפּ, זיינען אַרויף עטלאַכע מיידלאַך אָנגעטאָן אין גרין אַלס אייריש ענגלישן טאַנץ, — מיט פויס־טען, געוויינלאַך, — זייער פרידלאַך ! דערפאַר אָבער זיינען די אונגאַרישע, אוקראַיניש און סערבישע לידער געווען פיל שענער און פאָלקסטימלאַכער.

איך האָב אָבער באַמערקט אַ מאָרגנ־זאָך ! עפּעס דער עולם האָט זיך גע־האַלטן אימער אין ביזטן ! קיינמאָל ניט די זעלבע פערזאָנען זיינען געווען אויף די ביינקלאַך אין זאַל. נאָך יעדער פאַר־שטעלונג זיינען איינציקע אַרויסגעגאַנגען און אַנדערע זיינען אַריינגעקומען.

וואָס קאָן עס זיין ? און איך האָב זיך צוגעקוקט צו די לייט וועלכע זיינען גע־זעסן — און עס איז מיר ליכטיק — אָדער בעסער געזאָגט — פינסטער גע־וואָרן אין די אויגן ! — קיין אוריענץ האָבן מיר ניט ! די אַלע וועלכע זיינען געזעסן אין זאַל זיינען ניט ענגלישע, אַנג־לאָ־זאַקסן, וועלכע זיינען געקומען הערן און זעען וועגן שלום און די קולטור פון די "פרעמדע", נאָר גראַדע די "פרעמדע" טענצער און זינגער אַליין — און סערבן האָבן אָנגעקוקט אוקראַיניער און אונגאַרן האָבן זיך צוגעהערט צו רומענער — און די איינציקע אַנגלאָ־זאַקסן אין זאַל זיינען די עטלאַכע פרויען וועלכע האָבן גענו־מען דאָס־געלט ביים טיר !

אַז דער לערער, מר. קאַלדוועל, וועל־כער האָט דערקענט אין זיין אויריענע די פרעמדע געבאָרענע עלטערן פון די קינ־דער וועלכע באַזוכן זיין שולע, און האָט געוואוסט אַז זיי פאַרשטייען ווייניק ענג־ליש, האָט נעמוזט נעבאַך אָפּקיצן און באַגרעניצן זיין רעדע !

אַז אַיראָניש האָט זיך דער אָוונט גע־שלאָסן מיט'ן קרינערישן הימן — אין וועלכן מען האָט געבעטן גאָט אונז שטענדיק מאַכן די זינער !

ווי עס ווייזט אויס, קומט נאָך ניט משיח אַזוי גיך, און עס וועלן נאָך מוזן פאַרקומען עטלאַכע שלום קאָנפערענצן אין רעדזשיינע !

רעדזשיינע, מאי 31טן.

אויף פרעמדע וועגן

א שפּאַנענדער ראָמאַן פון די ליידן און קאַמף פון דעם אידישן וואַנדערער

פון דר. ל. ב—ן

Doctors' Directory דאָקטוירים

IN ALPHABETICAL ORDER

Office Residence

58 575 51 250 — דר. ס. דוש. כערמאַק, 834 מיין סטריט. אפּיס שטונדן פון 2—4 און 7—8. DR. J. C. BERMACK

54 107 54 107 — דר. דוש. כרענער, 367 סעלקירק עווענוי. אפּיס שטונדן: 3—5, 7.30—8.30. DR. H. D. ISAACS & DR. J. BRENER

26 947 53 422 — דר. א. גוטמאַן, 5—304 עווענוי בלאָק 265 פּאָרטערזש עווענוי. אפּיס שטונדן: 10—12, 2—6 און ביי אַפּאַינטמענטס. DR. A. GUTTMAN

22 717 54 429 — דר. ס. דזשאַוויש, 404 באַיר בלדג. שטונדן: 11—12 און 3—6 און ביי אַפּאַינטמענטס. DR. SIMON JAUVOISH

23 272—59 473 — דר. ל. הענעל, 652½ מיין סט. (צווישן הענרי און לאַנגאַן) X-ray. אפּיס שטונדן 11—12, 2—6 און ביי אַפּאַינטמענטס. DR. L. HENNELL, L.R.C.P. (London) M.R.C.S. (England)

26 600 28 153 — דר. ו. הערשפילד, 576 מיין סט. קאָר. אַלעקסאַנדער עוו. אפּיס שטונדן 11—1, 3—5 און 7—9. DR. H. HERSHFIELD

52 744 51 772 — דר. ב. א. וויקטאָר, קאָר. סעלקירק און פאַלטער (איבער דער באַנק). אפּיס שטונדן פון 3—5 און 7—8. DR. B. A. VICTOR

58 720 52 278 — דר. א. מאָיס, סט. דזשאַנס בלאָק, פּרעסטשאַרד און מיין. אפּיס שטונדן פון 2—4.30 און 7—9. DR. A. MOYSE

52 376 — דר. דוש. כי. מעקטעוויש, שטונדן 2—5 און 7—9. פרעזיען און קינדער קראַנקהייטן. 500 קאָלעדזש עווע., רעז. 504 קאָלעדזש עווע. DR. GEO. B. McTAVISH

58 181 58 181 — דר. י. פּערלמאַן, 291 כאַראַפּ עווע., קאָר. טשאַרלס. אפּיס שטונדן פון 3—5 און 7—8. DR. I. PEARLMAN

54 866 51 968 — דר. ס. קאָבריגסקי, סוויט 2 קראַפּ בלאָק (מיין און דאַפאַרין עווע.). אפּיס שטונדן פון 3—5 און 6.30—8. DR. S. KOBRINSKY

24 480 49 763 — דר. מעקס ריידי (עקס רעי) 282 פּאָרטערזש, קאָר. סטיס (100 פאַראַנטאַ דזשעג. טראַסט בלדג.), לעבן איטאָנס. שטונדן: פון 2—6 אַוונט און ביי אַפּאַינטמענטס. DR. MAX RADY

53 915 52 614 — דר. סעם ראָדין, ראָיאַל בענק בילדינג (מיין און קעלקירק). אפּיס שטונדן פון 3—4 און 6—8. DR. SAM RODIN

88 916 59 473 — דר. א. ל. שובין, אפּיס שטונדן 11—12 און 2—6. אפּיס: בענק אָף קאַמערס בלדג., מיין און אַלעקסאַנדער. רעזידענס: 414 פּטעלאַ עווע. DR. A. L. SHUBIN

55 111 54 917 — דר. פ. סעדזיאַק, שטונדן: 3—6 און ביי אַפּאַינטמענט. אפּיס 962½ מיין סט. רעז. 434 סאָלטער סט. DR. F. SEDZIAK

אויגן, אויערן, נאָז און האַלז

23 281 51 848 — דר. י. ה. בעקמאַן, 800 באַיר בילדינג. DR. J. H. BECKMAN

24 465 51 359 — דר. ד. ט. דושענאָף, 230-2 פּאַטערסאָן בלאָק. DR. D. M. GENOFF

Dentists Directory דענטיסטען

IN ALPHABETICAL ORDER

Office Residence

51 560 41 652 — דר. י. בן עזרא, ב.א. 962½ מיין סט. קאָר. סעלקירק. DR. I. BEN EZRA, B.A.

53 720 — דר. מ. א. כרעגמאַן, סוויט 1 סט. דזשאַנס בלק., 984 מיין סט. DR. M. A. BREGMAN

86 115 — דר. ס. אי. גרינבערג, 414 באַיר בילדינג. DR. S. E. GREENB

קווינס, גוד באַי! יעקב (קאָהען) בערלין קאָמפּאַני מאָרגן ליידים פריי "וועלוועלע גנב" מיטוואָך, "א נאכט אין דער אונטערוועלט"

ראדיאָ היינט ביינאכט

האָנ. ר. ב. בענעט

לידער פון דער ליבעראל־קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי

וועט ריידן אין אמפיטעאטער רינק, ווינניפּעג, (היינט) מאָנטאָג, דעם 9טן יוני, און עס וועט געבראָדקעסט ווערן איבער קאָוסט-צו-קאָוסט נעטוואָרק

איינשליסנדיק:

CKY & CJGX, Winnipeg, and CKX, Brandon

8.30 נ.מ. סענטראל סטאַנדאַרד צייט

היינט אויף דער ראדיאָ

CKY

ווינניפּעג

3.00—מוזיק.
8.00—סטודיע אָרקעסטער.
8.30—דערעפענונג פון וואל קאמפּיין ביי האנ. ר. ב. בענעט.

CNRW 780

ווינניפּעג

7.00—פט. נערי האטעל, מוזיק, פּראָגראַם

CJRW 499.7

פלעמינג

5.40—מוזיק.
6.00—אנקל פּיטער.

CJGX 650

יאָרקטאָן

7.15—פאַרמערס פריידי ראדיא שעה.

WOW 590

6.00—אמאהא, קאָנצערט.

WBBM 770

6.30—שיקאגא, מוזיקאל. פּראָגראַם.

WTAM 1070

7.30—קלעוולאנד. מאַטאַרס פּאַרטי.

WLW 700

8.00—סינסינאטי, מוזיקאל. פּראָגראַם.

WMAQ 670

8.30—שיקאגא. מוזיק.

WGR 550

9.00—באפאלא. בענד מוזיק.

WGN 720

9.30—שיקאגא. אָרקעסטער.

WMAQ 670

10.00—שיקאגא. טאַנץ מוזיק.

WGN 720

10.30—שיקאגא. קלאַסיק.
11.00—שיקאגא. טאַנץ מוזיק.

NEW PALACE THEATRE

היינט, מאָרגן און מיטוואָך

"סאָנג אָף לאָוו"

דורכאויס ריידנדיק און זינגענדיק בילד אויך ריידנדיקע קאָמעדי, פּאַקס נייעס

אין פעלעס טעאטער

היינט ווערט געוויזן "סאָנג אוו לאָוו" — א דורכאויס ריידנדיק און זינגענדיק בילד מיט בעלע בעקער און דער הויפּט ראָל, צוואמען מיט אן ערשט קלאַסיקן קעסט, "סאָנג אוו לאָוו" פאַרקערפּערט מיט זיך עכטע פאַרווייילונג און איז אינטערעסאנט פון אָנהויב ביז׳ן סוף. עס ווערט אויך געוויזן א דורכאויס ריידנדיקע קאָמעדיע און פּאַקס נייעס.

—(::)—

געווינט $2,400 סקאָלערשיפּ

מיס דאָרא פּ. באַקאָפּסקי, פון 239 פּאַלסאָן עוועניו, ווינניפּעג, איצט א לערער־רען אין קופּער, סאַסק., האָט געוואונען איינעם פון די פאַרזיזער סקאָלערשיפּס, וואָס ווערט געגעבן יעדן יאָר פון דער סאַסקאַטשעוואַנער רעגירונג.

די סקאָלערשיפּ איז $12.00 א יאָר, פאַר צוויי יאָר שטודירן אין די "סאַרבאָן" אין פּאַריז. מיס באַקאָפּוסקי איז א גראַדואירטע פון מאַניטאָבער אוניווערסיטעט.

דער יונגערמאַן האָט זיך פאַרטשעפּעט, און מער איז׳ן וואונדז ווי מיט ווערטער האָבן זיי אָפּגעמאַכט זיך צו באַנעגענען. און זיי האָבן זיך באַנעגנט.

טאַקע אין דער זעלבער נאַכט.

א פּאָר טעג שפּעטער נאָך דער דאָזיקער אָנגענעגעניש איז דער פרוי, רעגינאַ הייסט עס, אויסגעקומען צו זיין אין א מיאוויי.

און דאָרט האָט זי געזעען אויפ׳ן לייטלאָך א ביל־ל, וואָס האָט שטאַרק דערמאָנט אָן איר איינענע געשיכטע.

פּונקט ווי דער קעגנאַריע שרייבער וואָלט געגומען גאַנצע שטיקער פון איר איינן לעבן און פון דעם א כוואַזוי דראַמע געמאַכט.

ס׳האָט זיך דאָרט געהאַנדלט וועגן א רייכער פרוי, ווי זי אליין איז אמאָל געווען.

א פרוי, וועלכע איז זיך צענאַגנען מיט איר מאַן, האָט פאַרלאָזט איר קינד, א זון, און איז געבליבן איינע אליין, עלנט אויף דער וועלט.

די פרוי, אין דער מואווי הייסט עס, איז געוואָרן אָרים. אַזוי אָרים, אַז זי האָט אָנגעהויבן צו האַנדלען מיט זיך אליין.

רעגינאַ, ציצנדיק אין טעאַטער און קוקנדיק אויפ׳ן לייטלאָך, האָט ביי דעם מאָמענט אויפגעציטערט.

ביז אהער איז איר געפעלן וואָס דער פּצעגאַריע שרייבער האָט אַזוי קונציק גאַכגעמאַכט איר לעבן.

איצט האָט זי זיך אָנגעהויבן פילן אומרויאַק און נערוועז.

ניין, ניין, קיין געפאַלענע איז זי ניט. זי וועט דאָס קיינמאָל ניט זיין . . .

אָבער דער יונגערמאַן . . . מיט עטלאַכע נעכט צוריק.

ניין, דאָס איז ניט געווען קיין געפאַלנקייט. זי האָט זיך ניט פאַרקויפט פאַר געלט . . .

אָבער ווייטער איז די מואווי געוואָרן נאָך שווערלאַכער. די פרוי כאַפּט א יונגערמאַן פון גאַס, פירט אים צו זיך אין צימער, און שפּעטער, שפּעטער, דערוויסט זי זיך, אז דער יונגערמאַן איז איר זון...

דאָ איז רעגינאַ שוין אויפגעשפּרונגען פון איר אָרט, אַזוי ווי זי וואָלט געביסן געוואָרן פון א שלאַנג.

זי איז געלאָפן ווי א משוגענע חיה. זי האָט אויפגעזוכט דעם יונגערמאַן. מיט ציטער אויף אירע ליפּן און מיט טרערן אין אירע אויגן האָט זי אים געגומען אויס פרעגן.

און שווידער איבער שווידער, די "מוא־ווי" האָט געטראָפן ביז דער לעצטער איינצעלהייט פון איר איינענעם שווידער־לאַכן לעבן.

די אומגליקלאַכע פרוי איז אומגעפאַלן א באַוואוסטלאָזע און דער זון אליין האָט זי נעמוזט אוועקפירן אין האָספּיטאַל.

דער סוף איז געווען א שווידערלאַכער. די פרוי איז געשטאָרבן אין די שרעק־לאַכסטע ווייטיקן און יסורים. און אי־רע לעצטע ווערטער זיינען געווען געווענ־דעט צו איר זון, בעטנדיק ביי אים פאַר־צייאונג פאַר אירע שווערע זינד.

קיין אנדער ארויסנאנג.

— צוריק! צוריק! — אָבער עס איז געווען צו שפּעט; א גאַנצע מחנה מע־נער, אָנגעפירט פון פאַן בושעווסקי, האָ־בען אים שוין פאַרשפּאַרט דעם וועג און איידער ער האָט נאָך צייט געהאַט א קלער צו טאָן וועגן פאַרטיידיקונג האָט פאַן בושעווסקי שנעל פאַרהאַקט הינ־טער אים די שווערע אייזערנע טיר.

— געפאַנגען! געכאַפּט! רויבער און־אונטערצינדער! — האָט דער פּאָליאַק אויסגערופן מיט שמחה, איצט ליג דאָ און שמאַך ביז איך וועל ברייננען די דייטשן און מען וועט דיך ארויפציען אויף א תלית.

און פון הינטער דער פאַרשלאָסענער טיר האָט דער געפאַנגענער נאָך גע־הערט דעם פּוילישן גובערנאַטאָר פון וואַרשאַ רופנדיק צו די דינער:

— שנעל, רייט צום קאָמענדאַנט! — מעלדעט אים, אַז דער באַנדיט און עקס־פּראָבריאַטאָר שלומה ראַנאָווין איז גע־פאַנגען. זיי זאָלן קומען אים צונעמען, דעם אידן.

— פאַרלאָרן, אַלעס פאַרלאָרן! — האָט דער יונגערמאַן אין זיין געפיינגע־ניש א קרעכץ געטאָן, — רחל, מיין אומ־גליקלאַכע רחל, ווי זאָל איך דיר העל־פן!

קאַפּיטל 9

דער אָפיצער לעמקע און פאַני יאַדווי־גא האָבן ענדלאַך נאָך א לאַנג וואַנדערן דורך די לאַוויינער וועלדער דערגרייכט צו דער שטעטל לייוויקי, ביים נעמען. אַזוי־ווי אין אַלע אידישע שטעטלאַך אין פּוילן וואָס די דייטשן האָבן פאַרנומען, איז אויך דאָ לייוויקי נים געבליבן אַזוי־ווי אין אַלע אידישע אינוואוינער. די אַרמיע לייט, די אַלטע, און מערערע פרויען און קינדער וועלכע זיינען גע־ווען צו שוואַך צו אַנטלויפן.

(פאָרטזעצונג — טסמס)

אידישע ארבעטער פאַרשטייער אין א״י האַלטן אָפּ קאָנפערענץ מיט סער דזשאַן סימפּסאָן

ירושלים, יוני 8 (איטא). — א דעלעגאַ־ציע פון־דער אידישער ארבעטער פעדע־ראַציע אין פאַלעסטינע "הסתדרות", האָט געהאַט א ליינגערע קאָנפערענץ מיט דעם ענגלישן שליח, סער דזשאַן סימפּסאָן. די דעלעגאַציע איז באַשטאַנען פון דר. אַר־לאָזאָרוף, בן־גוריון, בצבי בן בערל קאַ־צענעלסאָן, רעדאַקטאָר פון "דבר".

— צו דייַנקסטו אַז איך האָב דיר אהער געבראַכט, אום דו זאָלסט מיך גע־מען אויף א פאַרהער? — האָט פאַן בושעווסקי אים אונטערגעבראָכן מיט צאָרן, — איך האָב דיר געבראַכט אהער אַלס געפאַנגענעם און א געפאַנגענער דאַרף ענטפערן, אָבער ניט פרעגן.

— איך א געפאַנגענער? — האָט ראַנאָווין אויסגערופן זיך אויפהויבנדיק שטאָלץ אין זיין גאַנצער הויך, — איך האָב אַלע מאָל געקעמפט פאַר פרייהייט און אַלס א פרייער מענש וועל איך פאַר־לאָזן אייער הויז.

און מיט די דאָזיקע ווערטער האָט ער געעפנט א באַוועגונג צו גיין צו דער טיר.

— דו וועסט פון דאַנען ניט גיין! — האָט פאַן בושעווסקי געברומט. — גיב זיך נאָר איין ריר און איך לייג דיר אוועק אויפ׳ן אָרט א טויטן!

און ליין זיין האַנט האָט א בליץ גע־טאָן א רעוואָלווער.

מיט איין שפּרונג אין שלמה ראַנאָווין געשטאַנען לעבן אים און מיט א שנעלער באַוועגונג האָט ער אַרויסגעריסן פון זיין האַנט דעם רעוואָלווער און ער האָט זיך געלאָזט לויפן צו דער טיר.

אויף פאַן בושעווסקי׳ס געשריי האָ־בען פון אַלע זייטן אָנגעהויבן צוזאַמענ־לויפן די דינער וועלכע דאַן געזוכט צו פאַרשפּאַרן דעם וועג פאַר ראַנאָווין׳ען.

— אוועק! — האָט דער יונגערמאַן געדונערט, אויסשעלטנדיק דעם רעוואָל־ווער. — אוועק, אָדער עס איז אייער טויט!

צוויי דינער, וועלכע האָבן זיך גע־וואָלט אויסצייכענען פאַר פאַן בושעווס־סקי׳ס מיט זייער מוט האָבן זיך ניט גע־קימערט וועגן זיין וואָרנונג און זיי האָ־בען אים געוואָלט באַפאַלן. דאַן האָט גע־קראַכט א שאָס און איינער פון זיי איז געפאַלן שווער פאַרוואונדעט צו׳ דער ערד.

ער האָט זיך געלאָזט לויפן דורך די לאַנגע עדרייטע קאָרידאָרן פון דעם גור־בערנאַטאָרס פּאַלאַץ, ווערנט די דינער האָבן זיך נעגאָבן הינטער אים. אָבער ראַנאָווין איז מיט דעם פּאַלאַץ ניט גע־ווען באַקאַנט. ער האָט נעהאַפּט צו דער־גרייכן ערגעץ א פענסטער, דורך וועלכן ער זאָל קאָנען דורכשפּרינגען און ער איז אַראָפּגעלאָפן די טרעפּ.

נאָר דאָ איז געבליבן שטיין אין גרויס פאַרצווייפלונג. ער האָט ניט געהאַט וואו ווייטער צו לויפן. ער האָט זיך געפונען אין א צימער, אָדער בעסער געזאָגט אין א געוועלב, פון וועלכן עס איז ניט געווען קיין אויסגאַנג.

— צוריק! צוריק! — אָבער עס איז געווען צו שפּעט; א גאַנצע מחנה מע־נער, אָנגעפירט פון פאַן בושעווסקי, האָ־בען אים שוין פאַרשפּאַרט דעם וועג און איידער ער האָט נאָך צייט געהאַט א קלער צו טאָן וועגן פאַרטיידיקונג האָט פאַן בושעווסקי שנעל פאַרהאַקט הינ־טער אים די שווערע אייזערנע טיר.

— געפאַנגען! געכאַפּט! רויבער און־אונטערצינדער! — האָט דער פּאָליאַק אויסגערופן מיט שמחה, איצט ליג דאָ און שמאַך ביז איך וועל ברייננען די דייטשן און מען וועט דיך ארויפציען אויף א תלית.

און פון הינטער דער פאַרשלאָסענער טיר האָט דער געפאַנגענער נאָך גע־הערט דעם פּוילישן גובערנאַטאָר פון וואַרשאַ רופנדיק צו די דינער:

— שנעל, רייט צום קאָמענדאַנט! — מעלדעט אים, אַז דער באַנדיט און עקס־פּראָבריאַטאָר שלומה ראַנאָווין איז גע־פאַנגען. זיי זאָלן קומען אים צונעמען, דעם אידן.

— פאַרלאָרן, אַלעס פאַרלאָרן! — האָט דער יונגערמאַן אין זיין געפיינגע־ניש א קרעכץ געטאָן, — רחל, מיין אומ־גליקלאַכע רחל, ווי זאָל איך דיר העל־פן!

קאַפּיטל 9

דער אָפיצער לעמקע און פאַני יאַדווי־גא האָבן ענדלאַך נאָך א לאַנג וואַנדערן דורך די לאַוויינער וועלדער דערגרייכט צו דער שטעטל לייוויקי, ביים נעמען. אַזוי־ווי אין אַלע אידישע שטעטלאַך אין פּוילן וואָס די דייטשן האָבן פאַרנומען, איז אויך דאָ לייוויקי נים געבליבן אַזוי־ווי אין אַלע אידישע אינוואוינער. די אַרמיע לייט, די אַלטע, און מערערע פרויען און קינדער וועלכע זיינען גע־ווען צו שוואַך צו אַנטלויפן.

(פאָרטזעצונג — טסמס)

בלוטיקע טעג

ראָמאַן פון אידישן לעבן אין דער צייט פון די ערשטע יאָרן פון דער וועלט מלחמה

פון י. נאַרמאַן

(פאָרטזעצונג)

און שלמה ראַנאָווין האָט איצט באַ־טראַכט יעדן פוס ערד אין וואַלד, פי־לייכט וועט ער אַנטדעקן א פרישן שפּור פון מענשלאַכע טריט. איינגעדריקט אין דעם גראָז; אָבער דאָס אין אים א לאַנ־גע צייט גיט געלונגען. ענדלאַך האָט ער געפונען וואָס ער האָט געזוכט. דאָס זיינען געווען טריט פון א מאַן און א פרוי, וואָס זיינען דייטלאַך איינגעדריקט אין גראָז, און פון ראַנאָווין׳ס ברוסט האָט זיך ארויסגעריסן א פריידנס גע־שריי.

נאָך די דאָזיקע שריט אין ער איצט שנעל געלאָפן, כיי ער איז געבליבן שטיין פאַר דעם הויכן באַרג, איבער וועלכן די טריט האָבן געפירט. אויפהויבנדיק זיינע אויגן אין דער הויך איז ער פאַר איין אויגנבליק געבליבן שטיין ווי א פאַר־גלייווערטער, ער האָט דערזעען דעם אָפּ־צער לעמקע, טראַגנדיק אויף זיינע הענט א יונגע פרוי, ווערנט הינטער אים איז געגאַנגען פאַני יאַדווינאַ.

מיט א שרעקלאַכער קלאַה אויף זיינע ליפּן האָט שלמה ראַנאָווין אין נעקסטן אויגנבליק א ריס געטאָן זיין רעוואָלווער און ער האָט צוויי מאָל אויסגעשאָסן.

רופנדיק דעם נאָמען פון זיין געליב־טער האָט ער דאַן געוואָלט שטורמען אויף דעם באַרג, אַלס פּלוצלונג זיינען פון דער הויך אַראָגעפאַלן צוויי מעכטיקע פעלדן, און באַלד נאָכדעם האָט ראַנאָ־ווין דערשפּירט א שרעקלאַכן שמערץ אין דער פּייעצע.

מיט א פאַרצווייפלטן געשריי איז ער געפאַלן באַוואוסטלאָז צו דער ערד. ער האָט נאָר באַוויזן צו הערן דעם טייוולשן געלעכטער פון זיין שונא.

קאַפּיטל 8

ווען שלמה ראַנאָווין איז צו זיך גע־קומען האָט ער זיך געפונען אין א גרוי־סען און שיינעם פאַלאַץ, נאָכדעם ווי ער איז אביסל געקומען צו זיך פון איבערראַשונג האָט ער א פרעג געטאָן ביי איינעם פון דיריינער וועלכע האָט זיך געפונען לעבן אים אַז ער זאָל אים דערקלערן פון וואַנען ער׳ שלמה ראַנאָ־ווין קומט אהער.

— דו ביזט ביי פאַן בושעווסקי, — האָט דער דינער אים דערקלערט, — ער האָט דיך געפונען אין וואַלד א פאַר־וואונדעטן און ער האָט דיר אהער גע־בראַכט. מיר ווייסן דאָך אַלע אַז דו ביזט אַנטלאָפן פון דאַנען אין דער צייט פון דעם באַל. מען מורמלט אפילו דאָס פאַ־ני יאַדווינאַ איז ניט אוועקגעפאָרן אויף איר אימעניע, ווי מען דערציילט, נאָר אַז זי איז טאַקע אַנטלאָפן צוליב דיר. ניט אומזיסט האָסט דיך אַזוי פאַן בו־שעווסקי אַזוי שטאַרק. ער האָט מיך באַ־פוילן אַז איך זאָל אים מעלדן באַלד ווי דו וועסט קומען צום זינען.

ווער ווייס ווי לאַנג דער דערעוואונדיקער דינער וואָלט נאָך ווייטער געפאָלן, אָבער דאָ האָט זיך פּלוצלונג געעפנט די טיר און פאַן בושעווסקי, וועלכער האָט זיך געוואונדערט פאַרוואָס מען מעלדעט אים ניט פון דעם פאַרוואונדעטן, איז אליין אריינגעקומען.

דערזעענדיק אַז ראַנאָווין זיצט, און אַז ער איז ביים פּוילן זינען, האָט פאַן בושעווסקי צוגעוואָרפן א בייזן און דראָ־ענדיקן בליק צו דעם דינער, אַז־יענער האָט זיך דערשראָקן און איז ארויסגע־לאָפן פון צימער.

— עס איז גוט וואָס מיר זיינען דאָ אליין, — האָט ראַנאָווין געזאָגט, זיך אויפהויבנדיק פון זיין פּלאַץ, — מיר וועלן איצט קאָנען פאַרטזעצן דעם גע־שפּרעך, צוליב וועלכן איך בין געקומען צו אייך צום ערשטן מאָל. איך מיין וועג־גען אייער קינד פון אייער אידישער גע־ליבטער.

אייער מאַנ׳ס טראַט

—קלינגט עס מיד?

שטעלט אוועק דעם טשייניק — מאַכט שנעל א גלאָז טיי. טראָגט עס אים צו צו זיין בייגקל.

נאָך דער גלאָז טיי —

מער אָפּעטיט פאַר סאָפּער. א פרייליכער רער אָוונט פאַר אייך ביידע.

דעד ראָז טיי

"איז גוטער טיי"

צוויי קוואַליטעטן — גרין לייבל און אָרענדזש פּיקאָו

ספּעשל אויפרוף צו אַלע דזשאַנק פּעדלערס פון ווינניפּעג

צו קומען

מאָרגן, דינסטאָג יוני 10-טן 8.30 אָוונט

צו א

מיטינג אין עטרת ישראל שול

וויכטיקע פראַגן צו פאַרהאַנדלען

די קאָמיטע

Classified Section קלאַסיפייד סעקשען

ספּעציעלע פּרייזן פאַר אַדווערטייזינג אין דער קלאַסיפיצירטער אָפּטיילונג:

איין מאָל, 5 ס. פּער "אַנייט ליין"	פאַר 3 מאָנאַטן,	$2.15
פאַר א וואָך, 20 ס. "	פאַר 6 מאָנאַטן,	$4.00
פאַר א מאָנאַט, 75 ס. "	פאַר 1 יאָר,	$7.50

:: פערזענלאַכעס ::

PERSONAL

פּליכטוואַטע מענער — נייע האָר — אין 10 ביז 60 טעג גאַראַנטירט: שאַרבן קרעץ, הענדראַה, שאַרבן עקזעמאַ, גע־היילט דורך פערזענלאַכער באַהאַנדלונג. FRANKS, 207 Montgomery Bldg. 215½ Portage Ave. קאַרנער נאַטער דיים.

SIMPSON & COMPANY
בייליפס
לייסענסד און קאָנדער
ד. סימפּסאָן, מענעדזשער
404 McINTYRE BLOCK PH. 88 008

געלט!
פאַר אייערע אַלעריכטיקע נויטן
$50 ביז $500
צוועלף מאָנאַטן צו באַצאָלן עס צוריק.
ריזאָנייבל ריינטס. פּינקטלאַכע באַדינונג.
שטרייטנג פאַרטרויאַלאַך
אָפן טעגלאַך ביז 7.30 נאָכמיטאָג.
General Loan and Insurance Agency
718 Somerset Block, Winnipeg
Phone 24 789

R. B. ORMISTON
פּלאָריסט
צוויי סטאָרס צו אייער באַדינונג
96 Osborne St., Phone 42 386
340 Portage Ave., Phone 24 791
בלומען טעלעגראַפירט איבעראַל

פאַנדיישאָנס פאַר מצבות געמאַכט אין
פאַרריכט פאַר אייער צופרידנהייט.
JOHN SCHALER
Phone 5993921

A. MUIR
אוטאָריזירטער
דוקא פינישינג סטיישאָן
פענדערס און באַדי ריפּעירס
376 FURBY ST.
PH. 33 255

איינפאַכע און פענסי דעקאָרייטינג
פיינטינג און סיינס
אונטער ספּעציאַליסטן אין אייך אויפריגנשפּעלן.
R. RIGGS
Phone 25 217

טעלעפאָנס: אפיס 53 157; רעז. 58 777

פאַרוואָס צאָלן מער?
עקאָנאָמיזירט ביי קויפן סעקאָנד האַנד לאָמבער.
THE P. RUDYK & SON BUILDING & WRECKING CO.
"אַלע סאָרטן נוצלאַכע ביי מאַטעריאַלן"
יאַרדס: קאָר. אַרלינגטאָן סט. און מאָנטגאָן עוו.
שטעלע דעלינעריי
אָפן אַוונטן

א מיטליאַריקער רעליגיעז פּראָפעסיאָנע־לער מאַן זוכט באַקאַנטשאַפט מיט אַן אַנ־שטענדיקער פרוי, מיט האָבן אביסל פאַר־מעגן. שרייבט צו "דאָס אידישע וואָרט", באָקס 8833.

Auto Metal and Upholstery Co.
אוטאָ באַדי אַרבעט, פענדערס, ראַדיאַיי־טערס, טאַפּס, סיט קאַווערס, טרימינגס, ראַדיאַיטאָר קאַווערס און א. וו.
198 Garry St., cor. St. Mary's Ave.
Phone 86 996

גראָז־ערד סידינג
שווארצע ערד און ראַטער מענער ביים לאָד אָדער בעג. סיידערס, בריק באַטס און שטיינער פאַר דרייוועס. דרייוועס און וואַקס געבויט. גאַראַדזשעס און פּויר־ניטשער געמאַכט. אַפּשאַצונג מיט פאַר־גענינג געגעבן.
DITCHFIELD & OAR
Office Phone 31 647 אָוונט. 72 059

בלויז פאַר דער שטאָט וואַנקאָווער
אויב איר קאָנט אויטקעגבן א פּאָר שטונ־דען א טאָג, און איר זייט א גוטער סייל־מאַן, האָבן מיר פאַר אייך א גוטן אַנבאָט. שרייבט צו דאָס אידישע וואָרט באָקס נומער 8347.

לייך אינשורענס
בעסער צו האָבן א פּאָליסי און ניט דאַרפן עס, איידער דאַרפן דאָס און ניט האָבן..
P. A. TEMPLETON
807 Electric Railway Chambers
Phone 89 688

:: שטעלע פאַרלאַנגט ::

SITUATION WANTED

יונגערמאַן, 25 יאָר, מיט 5 יאָר דערפאַ־רונג אין דזשענעראַל סטאָר. גוטער סטאָר־קיפּער, סיילסמאַן, דעדס רוסיש, דייטש, אוקראַיניש, פּוילישן און ענגליש. קען נעבן די בעסטע רעפערענסעס. גאַראַנטירטע צור פרידנהייט. פאַרלאַנגט א שטעלע. זיך ווענדן צו דאָס אידישע וואָרט באָקס נו. 8884.

שו״ב, לערער, גוטער בע״ת, קאָן ענגליש, גוטע דעפערענסעס, זוכט ביינטן פּאָזיציע. מעסיקער נעהאַלט. שרייבט צו
MR. BOWMAN
717 Selkirk Ave., Winnipeg, Man.

* * * * * * * * * * * * * * * * * *
* לייענט "דאָס אידישע וואָרט", אייער *
* איינענע צייטונג, נעהרוסט אין אונ־ *
* זער איינענער שפּראַך, פאַר אונזערע *
* איינענע אינטערעסן פאַרשפּרייט אין *
* אַלע אידישע היימען פון ווינניפּעג און *
* מערב קאַנאַדע. *
* * * * * * * * * * * * * * * * * *

:: צו פאַרקויפן ::

FOR SALE

א מציאה פאַר דעם וואָס ווייסט
6 רום סטאָקע נייע באַנגאַלאָו, אוק פי־נישינג, פרענטש טעפּעסטרי, בריק פייער־פּלייס, בוק קייסעס, הייסע וואַסער באַהיי־צונג, ניי דעקאָרירט, שיינע עלעקטרישע פיקסשטורס. גאַראַדזש. פּרייז $6,000. א גרויסע מציאה.

6 רום הויז אין פלאָרא עוועט. פולי מאָ־דערן, ניי אויסגעדעקאָרירט. פּרייז — $2,750. א גרויסער סנעפּ.

7 רום הויז, פולי מאָדערן, אוק פיני־שינג, אין מאַקריי עוועניו. פּרייז $3,800. אויסערגעוויינלאַכער באַרגען.

סוויטס צו פאַרדענען אין גלאָב אַפּאַרט־מענטס, קאָר. מיין און סט. דזשאַנס עווע.

3 רום סוויט צו פאַרדענען אין רענפריו אַפּאַרטמענטס, קאָר. מאָנטגאָן און פּאָוערס.

סוויטס צו פאַרדענען אין פאַרשיידענע אַפּאַרטמענטס אין דער גאַרט ענד.

אינשורענס פאַר אַלערליי צוועקן. געלט צו לייען אויף 6½ פּראָצענט.

Sheps Agencies Ltd.
804 מיין סטריט
טעלעפאָנס 761 55 און 807 53

סיל אויף ניי־מאַשינען. $15 און העכער פאַר גאַראַנטירטע זינגער מאַשינען. טע־לעפאָנירט, שרייבט אָדער קומט אין 300 נאָטר דיים עווע., קאָר. פּרינצעס. טעלע־פאָן 86 171.

א גרויסער סנעפּ. צו פאַרקויפן אַן 8 רום פולי מאָדערן הויז, נייער גאַראַדזש, אַלע באַקוועמלאַכקייטן. אויך צו פאַרקויפן סטאָר פיקסטשערס. זיך ווענדן אין 91 ראַבינסאָן סטריט.

צו פאַרקויפן א 5 רום סטאָקע באַנגאַלאָו אין 160 אַלפּרעד עוועניו, נייע מיידל פלאָרס, דעקאָרירט אינווייניק און אויס־ווייניק. פּרייז פאַר שנעלן פאַרקויף — $2,800. טעלעפאָן 51 188.

צו פאַרקויפן אין סט. דזשאָנס עוועניו, 6 רומס, פולי מאָדערן הויז, אוק פלאָרס, אין בעסטן צושטאַנד. נאָענטן צו מיין סט. גאַראַזש. $5,000. פאַר איינצעלהייטן טע־לעפאָנירט 88 487.

צו פאַרקויפן א פולי מאָדערנע באַנגאַלאָו, הייסע וואַסער באַהייצונג, מיט אַלע באַ־קוועמלאַכקייטן. זיך ווענדן אין 300 אַבערדין עוועניו.

איך וויל קויפן א פינף רום קאָטעדזש אין שטאָט מיט א סטייבל פאַר א פערד און בהמה. וועל מאַכן א גוטן קעש פיימענט. טעלעפאָנירט 503 007.

צו פאַרקויפן א מילך ראָוט, אָמניסטן ענגלישע קאָסטאָמער, פון 40 ביז 50 גאַ־לאָן מילך. ווערט פאַרקויפט יעדן טאָג. די מילך ווערט צוגעשטעלט פון אַן ענגלישער דיירי אַדרעסאַבלע מילך פון שטאָט. א זעלטענע געלעגענהייט פאַר א פעאיקן מאַן. פאַר מער איינצעלהייטן זיך ווענדן צו נ. פרידמאַן, 567 אלפּרעד עוועניו.

הייזער צו פאַרקויפן
עמסלי סטרעט, באַלד פון מאַקריי, איסט, באַנגאַלאָו טייפּ הויז, 2 בעדרומס און באַד אונטן, 2 בעדרומס, וואַש רום און טאַילעט אויבן. עלעקטריק פייערפּלייס אין ליווינג רום, פרענטש טירן צום דייניינג רום, גוט אויסגעשטעמט קיטשן. אוק פיניש אין ליווינג רום, דייניינג רום און האַל. אוק פלאָרס אונטן און מייפּל אויבן. הייסע וואַסער באַהייצונג. גרויסער לאָט. גוט אויסגעלייגט. גאַראַזש. פּרייז $7,500.
FRED H. STEWART CO.
230 Curry Bldg. Ph. 29 983

דעליקאַטעסן, מיט שנעל פאַרקויפט ווערן. רענט בלויז $25. סטאָק און פיקס־טשורס $800. א גוטער לאַקעשיישן אין גאַרט ענד.

קאָנפעקשענערי, אויף איינעם פון די בעסטע מאַרקעטס אין שטאָט. סטאָק, ביל־דינג און פיקסטשורס $1,750. לאָט צום רענטן. איר קאָנט דאָ מאַכן געלט.

דזשענעראַל, עטלאַכע זייער גוטע גע־שעפטן מיטן שנעל פאַרקויפט ווערן. אויב איר האָט אביסל קעש און גוטע סעקיוריר־טי קאָנען מיר אייך לעבן אַן אויסערגע־ווינלאַך גוטע פּראָפּאָזישן.

אויב איר ווילט א געשעפט, זעט
ח. פערלמאַן און נ. זעלטשען
MUTUAL AGENCIES
796 Main Street Phone 51 000

:: צו פאַרענטן ::

FOR RENT

באַרד און רום אין אַן אַנטשענדיקער הויז מיט אַלע באַקוועמלאַכקייטן. פּאַסנד פאַר איינעם אַליין. טעלעפאָן 56 448.

צו פאַרענטן א סטאָר אין צענטער פון סעלקירק עוועניו, 20 דאָלאַר א מאָנאַט. גוט פאַר יעדן סאָרט געשעפט. זיך ווענדן אין 187 ענדריוס סטריט.

צו סובלעטן א סוויט פון צוויי רומס און קיטשענעט, עלעקטרישער אויוון, ניי דע־קאָרירט. זיך ווענדן סוויט 12 קאַרמען אַפּאַרטמענטס.

געשעפט געלעגנהייטן

Business Opportunities

צו פאַרקויפן א גוט נייענדיקע פרוכט און ווערדזשעטייבל סטאָר אין 1124 מיין סט. זיכער א לעבן צו מאַכן. זיך ווענדן אין סטאָר.

א וואונדערבאַרע דעליקאַטעסן ביזנעס. א גוטע געלעגנהייט פאַר צוויי יונגע מענשן. אַן אַנדער געשעפט נעמט אוועק מיין גאַנ־צע צייט. איך מוז פאַרקויפן. זיך ווענדן אין 287 סעלקירק עוועניו